

Finanšu izlūkošanas dienests

Raiņa bulvāris 15, Rīga, LV-1050; tālr. 67044430; e-pasts: fid@fid.gov.lv; www.fid.gov.lv

NACIONĀLAIS NILLTPF RISKU NOVĒRTĒŠANAS ZIŅOJUMS PAR 2017. - 2019. GADU (kopsavilkums)

2020

Saturs

1. Ievads.....	3
1.1. NRA nepieciešamība	3
1.2. Metodoloģijas apraksts un NRA izstrādes process	3
1.3. Latvijas NILLTPFN sistēmas starptautiskais novērtējums	4
2. Novērtējums	6
2.1. Noturība pret nacionālajiem NILL riskiem	6
2.2. Nacionāla līmeņa NILL draudi.....	8
2.3. Nacionāla līmeņa NILL ievainojamība	9
2.4. Sektoru novērtējums	15
2.5. JP un NVO riski	18
2.6. TF un PF riski.....	20
2.7. Nākotnes riski.....	22
2.8. 2020. gada notikumu ietekme uz novērtējumu un nacionālās stratēģijas izstrādi NILL novēršanas un apkarošanas jomā.....	23
Attēli	26
Saīsinājumi un terminoloģija	29

1. Ievads

1.1. NRA nepieciešamība

- 1.1.1. NRA veikšana ir būtisks process, kas laikus ļauj apzināt un identificēt NILLTPF riskus, kā arī vērtēt attiecīgo risku iestāšanās radītās sekas. NRA izstrāde, cita starpā, veicina NILLTPF risku identificēšanu, izvērtēšanu un secīgi mazināšanu, turklāt NRA izmantojams kā pamats NILLTPFN politikas veidošanā.
- 1.1.2. NILLTPF risku vērtēšanas process sniedz gan nacionāla, gan starptautiska līmeņa ieguvumus. NRA procesa gaitā un secīgi pēc izstrādes tiek:
 - 1.1.2.1. novērtēta esošās NILLTPFN sistēmas efektivitāte, definēti trūkumi un nepieciešamie uzlabojumi;
 - 1.1.2.2. identificēti iepriekš nenoteiktie apdraudējumi, ievainojamības faktori, riski un to radītās sekas;
 - 1.1.2.3. veikta stratēģiskā analīze, kā arī izstrādātas NILLTPF tipoloģijas;
 - 1.1.2.4. veicināta valsts iestāžu un citu kompetento institūciju cieša savstarpējā sadarbība NILLTPF risku mazināšanā;
 - 1.1.2.5. noteikti risku mazinošie pasākumi un darbības, tajā skaitā, izvirzāmas prioritārās darbības, kā arī ilgtermiņa un īstermiņa stratēģija NILLTPFN sistēmas pilnveidošanai;
 - 1.1.2.6. pilnveidota gan valsts institūciju, gan privātā sektora, gan iedzīvotāju izpratne par NILLTPF riskiem un to radītajām sekām.
- 1.1.3. NRA izstrāde pamatota Latvijai saistošajos FATF starptautiskajos standartos,¹ kā arī starptautiskajos normatīvajos aktos.² NRA izstrādes nepieciešamība noteikta Pasākumu plānā.³

1.2. Metodoloģijas apraksts un NRA izstrādes process

- 1.2.1. 2019. gadā FID sadarbībā ar kompetentajām institūcijām izstrādāja "NILLTPF risku novērtējuma veikšanas vadlīnijas",⁴ kas detalizēti apraksta NRA veikšanas procesu un kompetento iestāžu pienākumus un tiesības, kā arī NRA rezultātu izplatīšanas scenāriju.
- 1.2.2. Atbilstoši NILLTPF risku novērtējuma veikšanas vadlīnijām NRA izstrādē izmantota PB metodoloģija, kas balstās uz FATF rekomendācijās noteiktajiem principiem un izstrādāta, lai varētu tikt izmantota valstīs ar atšķirīgu ekonomisko un ģeopolitisko situāciju.⁵ NRA izstrādes procesā PB metodoloģija atsevišķās sadaļās pielāgota Latvijas prasībām, ņemot vērā gan ieteikumus, kas saņemti no starptautiskajiem NILLTPFN sistēmas novērtētājiem, gan izvērtējot datu pieejamību un aktuālās tendences NILLTPFN jomā Latvijā.
- 1.2.3. PB risku novērtēšanas modelis definē NILL un TF risku kā draudu un ievainojamības kombināciju, proti, NILLTF riski tiek noteikti, analizējot potenciālos draudus un ievainojamību, ko rada NILLTF (*attēls Nr. 1.*). Līdz ar to NILLTPFN likuma subjektu sektoru draudu, ievainojamības un risku līmenis vērtēts piecu vērtējumu skalā - "zems", "vidēji zems", "vidējs", "vidēji augsts" un "augsts". Jo augstāks ir risku novērtējums, jo lielāka varbūtība tikt pakļautam NILLTPF. Vienkāršots vērtējumu skaidrojums varētu būt šāds:

¹ NILLTPFN Starptautiskais standarts. FATF rekomendācijas. Pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf>

² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES – 7. - 8.pants. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843>

³ Ministru kabineta 23.12.2019. rīkojums Nr. 653 "Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam". Pieejams:

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/Deklasificetie_dokumenti/dekl_iemplans_11122019_nilltpfn_pr.pdf

⁴ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējuma veikšanas vadlīnijas. Pieejams:

https://www.fid.gov.lv/images/Articles/2019/NRA_Vadlinijas.pdf

⁵ PB, "Atbalsts noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma finansēšanas risku novērtējumu izstrādei", pieejams:

<https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/antimoney-laundering-and-combating-the-financing-of-terrorism-risk-assessment-support>

- 1.2.3.1. "zems" – apdraudējums ir ar zemu iestāšanās varbūtību. Nav datu, ka noziedzniekiem ir nodoms izmantot šo sektoru, nozari, pakalpojumu u. tml. darījumiem, kas vērsti uz NILLTPF. Lai izmantotu šo NILLTPF veidu, nepieciešama sarežģīta plānošana, zināšanas un/vai augstāka tehniskā kompetence nekā citām iespējām.
- 1.2.3.2. "vidēji zems" – apdraudējums ir ar vidēji zemu iestāšanās varbūtību. Noziedzniekiem var būt redzējums, kā izmantot šo sektoru, nozari, pakalpojumu u. tml. darījumiem attiecībā uz NILLTPF. Lai izmantotu šo veidu NILLTPF ir nepieciešama tālredzīga plānošana un/vai tehniskās zināšanas salīdzinoši ar citām iespējām.
- 1.2.3.3. "vidējs" – apdraudējums ir ar vidēju iestāšanās varbūtību. NILLTPF veids var būt pieejams un/vai tā īstenošana potenciālajam noziedzniekam finansiāli pieņemama. NILLTPF veids tiek uztverts kā vidēji pieejams un vidēji drošs. Noziedzniekiem ir nepieciešamās spējas izmantot šo NILLTPF veidu un tas prasa vidēju plānošanas līmeni un zināšanas. Draudi, kas saistīti ar šī NILLTPF veida izmantošanu ir vērā ņemami.
- 1.2.3.4. "vidēji augsts" – apdraudējums ir ar vidēji augstu iestāšanās varbūtību. NILLTPF veids ir pieejams un tā īstenošana noziedzniekam ir finansiāli pieņemama. NILLTPF veids tiek uztverts kā diezgan pieejams noziedzniekiem. Noziedzniekiem ir iespējas izmantot šo NILLTPF veidu un tas prasa vidēju plānošanas līmeni un zināšanas. Draudi, kas saistīti ar šī NILLTPF veida izmantošanu ir nozīmīgi.
- 1.2.3.5. "augsts" – apdraudējums ir ar augstu iestāšanās varbūtību. NILLTPF veids ir plaši pieejams un/vai tā izmantošanai noziedzniekiem ir salīdzinoši zemas izmaksas. NILLTPF veids tiek uztverts kā pieejams noziedzniekiem un/vai drošs. NILLTPF veids ir samērā viegli īstenojams, tas neprasa lielu plānošanu, zināšanas, salīdzinot ar citām iespējām. Draudi, kas saistīti ar šī NILLTPF veida izmantošanu, ir ļoti nozīmīgi.
- 1.2.4. Ņemot vērā, ka NRA izstrādes uzsākšanas laikā FATF bija uzsākusi FATF rekomendāciju grozījumu saskaņošanu, kas tika pieņemti FATF plenārsēdē 2020. gada oktobrī un paredz nepieciešamību līdztekus NILL un TF riskiem vērtēt arī PF riskus,⁶ NRA papildināts ar PF risku novērtējumu. PF risku novērtējums paaugstinās gan atbildīgo valsts institūciju izpratni un atbildību par aktuālo PF risku mazināšanas nepieciešamību, gan arī privātā sektora izpratni par tā dalību riska korektā vadīšanā. Tāpat atbilstoši starptautisko institūciju ekspertu ieteikumiem NRA moduļa "TF un PF risku novērtējums" ietvaros pastiprināta uzmanība pievērsta starptautisko un Latvijas nacionālo sankciju apiešanai. Ņemot vērā kopējos PB metodoloģijas principus, NRA arī papildināts ar JP un NVO ievainojamības izvērtējumu.
- 1.2.5. NRA izstrādē izmantots katras jomas iestāžu un ekspertu viedoklis, kā arī plaša spektra informācija un dati no FID, UKI, TAI, FM, TM, ĀM, IeM un citām kompetentajām iestādēm, kā arī no NILLTPFN likuma subjektiem un citiem privātā sektora pārstāvjiem. NRA izstrādē veiktas arī aptaujas, organizētas starpinstitūciju sanāksmes.
- 1.2.6. NRA koncentrēts uz 2017. - 2019. gada periodu, vienlaikus ņemti vērā arī atsevišķi 2020. gada būtiskākie notikumi, īstenotie pasākumi un sasniegtie rezultāti.

1.3. Latvijas NILLTPFN sistēmas starptautiskais novērtējums

- 1.3.1. Latvijas NILLTPFN jomu pārskata periodā viennozīmīgi ietekmēja starptautiskās novērtēšanas process - Moneyval⁷ un FATF ICRG.⁸
- 1.3.2. Atbilstoši 5. kārtas savstarpējā novērtējuma metodoloģijai⁹ no 2017. gada 30. oktobra līdz 10. novembrim Moneyval ekspertu komisija veica Latvijas NILLTPFN sistēmas

⁶ FATF 1. rekomendācijas konsultatīvais un interpretācijas dokuments. Pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/publications/financingofproliferation/documents/consultation-recommendation-1.html>

⁷ Moneyval ir pastāvīga Eiropas Padomes uzraudzības struktūra, kurai uzticēts izvērtēt noteiktu valstu un jurisdikciju atbilstību starptautiskajiem standartiem NILLTPFN jomā, kā arī sniegt rekomendācijas valstu institūcijām par nepieciešamajiem uzlabojumiem to sistēmās. Moneyval mērķis ir uzlabot valsts spējas efektīvāk apkarot NILLTPF.

⁸ International Co-operation Review Group (ICRG) – FATF ekspertu grupa, kas vada novērtēšanas procesu valstīm ar identificētiem stratēģiskiem NILLTPFN sistēmas trūkumiem.

⁹ Moneyval ekspertu komitejas 5. kārtas savstarpējā novērtējuma metodoloģija. Pieejams: <https://rm.coe.int/rules-of-procedure-for-the-5th-round-of-mutual-evaluations-/1680996ccf>

tehniskās atbilstības FATF 40 rekomendācijām novērtējumu un NILLTPFN sistēmas efektivitātes novērtējumu. 2018. gada jūlijā Moneyval 56. plenārsēdē tika pieņemts 5. kārtas ziņojums par Latviju.¹⁰ Ņemot vērā novērtējuma rezultātus, Latvijai tika piemērota Moneyval pastiprinātā uzraudzība, kas nozīmē, ka Latvijai bija jāveic būtiski uzlabojumi NILLTPFN sistēmas sakārtošanā.

- 1.3.3. Vienlaikus Latvijas valdība 2018. gada 16. novembrī saņēma FATF prezidenta vēstuli, kurā tika informēta, ka, pamatojoties uz Moneyval ziņojuma rezultātiem, Latvijai ir noteikts arī FATF ICRG novērošanas periods un tā tiek pakļauta FATF ICRG procedūrai, kas paredz, ka Latvijai gada laikā jāuzrāda būtisks progress attiecībā uz 10 no 11 efektivitātes rādītājiem, kas Moneyval ziņojumā tika vērtēti ar vērtējumu "zems" vai "apmierinošs". Kā arī Latvijas valdība tika informēta, ja gada laikā sasniegtais progress tiks novērtēts kā nepietiekams, Latvija tiks iekļauta FATF pastiprinātās uzraudzības valstu sarakstā¹¹ ar kurām nav ieteicama finansiālā sadarbība jeb tā dēvētajā "pelēkajā sarakstā".
- 1.3.4. Reāģējot uz starptautisko ekspertu kritisko Latvijas NILLTPFN sistēmas vērtējumu, Latvija demonstrēja spēcīgu politisko, uzraudzības un institucionālo iestāžu apņemšanos cīnīties ar finanšu un ekonomiskajiem noziegumiem. Latvijas valdība atbilstoši detalizētajam īstermiņa Pasākumu plānam¹² uzdeva visām NILLTPFN jomā iesaistītajām institūcijām¹³ FID vadībā nodrošināt Moneyval ziņojumā norādīto trūkumu novēršanu, rekomendāciju ieviešanu un īstenošanu, kā arī nodrošināt nepieciešamās informācijas sagatavošanu un iesniegšanu Moneyval sekretariātam un FATF ICRG ekspertu komisijai.
- 1.3.5. Atbilstoši procedūrai pēcnovērošanas perioda beigās Latvija starptautiskajām institūcijām iesniedza 2 atskaites:
 - 1.3.5.1. 2019. gada augustā Moneyval sekretariātam tika iesniegts Tehniskās atbilstības progresa ziņojums, kurā sniegta detalizēta informācija par Latvijas paveikto normatīvā ietvara pilnveidošanā, lai tas atbilstu FATF 40 rekomendācijām, kas katras valsts normatīvajā regulējumā veido stingru pamatu efektīvai NILLTPFN sistēmai. Tehniskās atbilstības progresa ziņojums tika izskatīts 2019. gada decembra Moneyval plenārsēdē. Pēc Tehniskās atbilstības progresa ziņojuma izvērtēšanas no 40 FATF tehniskās atbilstības rekomendācijām 7 tika novērtētas kā pilnībā "atbilstošas" un 33 kā "lielākoties atbilstošas". Tādējādi Latvija bija pirmā Moneyval dalībvalsts, kuras NILLTPFN sistēma tika novērtēta kā atbilstoša/lielākoties atbilstoša visām 40 FATF rekomendācijām.
 - 1.3.5.2. 2019. gada novembrī FATF ICRG ekspertiem tika iesniegts Efektivitātes progresa ziņojums, kurā sniegta detalizēta informācija par normatīvā ietvara efektīvu piemērošanu cīņā pret NILLTPF. Efektivitātes progresa ziņojums tika izskatīts un apstiprināts 2020. gada februāra FATF plenārsēdē, kurā eksperti apliecināja, ka visos desmit efektivitātes rādītājos, kas iepriekš vērtēti ar vērtējumu "zems" vai "apmierinošs", Latvija ir spējusi parādīt būtisku un pozitīvu rezultātu, kā arī demonstrējusi apņemšanos cīnīties ar ekonomiskajiem un finanšu noziegumiem, tādējādi stiprinot valsts drošību, labklājību, ilgtspēju un reputāciju, un secīgi lēma par Latvijas neiekļaušanu tā dēvētajā "pelēkajā sarakstā".
- 1.3.6. Līdz ar to izvirzītais mērķis sakārtot finanšu noziegumu novēršanas sistēmu un nodrošināt tā atbilstību starptautiskajām prasībām tika sasniegts. Vienlaikus Latvijai arī turpmāk jānodrošina regulāra ziņošana par progresu un sasniegtajiem rezultātiem NILLTPFN pasākumu ieviešanā. Latvijai nākamā atskaite jāsniedz Moneyval 2021. gada plenārsēdē.

¹⁰ Moneyval 5. kārtas savstarpējais novērtējuma ziņojums par Latviju. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/images/Downloads/useful/MONEYVAL20188_5th-Round_MER-Latvia_LV.pdf; <https://rm.coe.int/moneyval-2018-8-5th-round-mer-latvia/16808ce61b>

¹¹ FATF pastiprinātās uzraudzības valstu saraksts. Pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions/documents/increased-monitoring-june-2020.html>

¹² Ministru kabineta 11.10.2018. rīkojums Nr. 512 "Par Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmam līdz 2019. gada 31. decembrim".

¹³ Ministru prezidenta 15.03.2019. rīkojums Nr. 65 "Par darba grupu" un Ministru kabineta 17.07.2019. rīkojums Nr. 360.

2. Novērtējums

2.1. Noturība pret nacionālajiem NILL riskiem

- 2.1.1. Pārskata periodā ir ievērojami samazinājušies nacionālie draudi un ievainojamība, galvenokārt saistībā ar pārrobežu finanšu plūsmas no augsta riska valstīm būtisko kritumu, pilnveidoto NILLTPFN normatīvo regulējumu un stiprināto UKI, FID un TAI kapacitāti. Secīgi pārskata periodā novērojama pozitīva tendence, draudu un ievainojamības mijiedarbībā būtiski samazinoties arī nacionālajam NILL riska līmenim, ko, cita starpā, ietekmējusi arī atsevišķu sektoru riska līmeņu (īpaši ievainojamības) mazināšanās, kas attiecināms arī uz būtiskāko – kredītiestāžu sektoru.
- 2.1.2. 2020. gada sākumā starptautiskie eksperti atzinīgi novērtēja Latvijas pārskata perioda ietvaros paveikto NILLTPFN jomas pilnveidošanā un Moneyval rekomendāciju ieviešanā. Ar šo vērtējumu tika apstiprināts, ka NILL novēršanai un apkarošanai izstrādātie politikas instrumenti, kas ietver ne tikai nacionāla un starptautiska mēroga tiesību aktus, bet arī uz sektoriem orientētus iekšējos noteikumus, atbilst FATF 40 rekomendācijām. Vienlaicīgi, lai gan Latvijas NILLTPFN jomas normatīvajā regulējumā ietvertās metodes jau ir atzītas par pietiekamām, lai atvairītu pastāvošos NILL riskus, NILLTPFN sistēmas pilnveides pasākumi joprojām tiek turpināti, nodrošinot regulējuma praktiskās piemērošanas tuvināšanu starptautiskajiem standartiem.
- 2.1.3. Latvijas valdība un atbildīgās NILLTPFN jomas iestādes finanšu sektora pilnveidošanu turpina uzskatīt par valsts prioritāti arī pēc pozitīva starptautiskā vērtējuma saņemšanas, par ko liecina augsta līmeņa rīcības plānu aktualizēšana, t.sk. papildus piešķirot resursus kompetento institūciju spēju un kapacitātes celšanai NILL novēršanas un apkarošanas jomā.
- 2.1.4. Līdz ar to šobrīd Latvijas noturība¹⁴ un spēja pārvaldīt NILL riskus vērtējama augstā līmenī, par ko liecina pozitīvā tendence un rādītāji dažādos ar NILLTPFN jomu saistītos virzienos:
- 2.1.4.1. Veicināta NILLTPFN jomas kompetento institūciju savstarpējā sadarbība, pateicoties strukturētiem koordinācijas mehānismiem nacionālā mērogā, izmantojot dažādas starpinstitūciju sadarbības platformas, proti, SKG, kas nodrošina efektīvu sadarbību starp FID, TAI, UKI un NILLTPFN likuma subjektiem, UKI sadarbības un koordinācijas platformu, tiesībaizsardzības iestāžu vadības un ekspertu darba grupas (NKIM) un FSAP. ([Attēls Nr. 2.](#))
- 2.1.4.2. Ņemot vērā NILL risku starptautisko raksturu, NILLTPFN jomas kompetentās institūcijas izmanto ne tikai nacionāla mēroga sadarbības kanālus, bet arī nodrošina nepārtrauktu sadarbību ar starptautiskām organizācijām, piemēram, FID ir Egmont grupas¹⁵ dalībnieks, kā arī uztur regulāru sadarbību ar ārvalstu finanšu izlūkošanas dienestiem IFIT ietvaros. Tāpat tiek īstenoti pasākumi, lai nodrošinātu UKI un izmeklēšanas iestāžu spēju ātri un efektīvi nodrošināt visplašāko starptautisko sadarbību attiecībā uz NILL novēršanu un apkarošanu.
- 2.1.4.3. Palielināti arī visu UKI resursi, kā rezultātā uzlabojusies veikto klātienē pārbažu kvalitāte un regularitāte, piemērots pilns preventīvo sankciju klāsts. Izdoti metodiskie materiāli NILLTPFN likuma subjektu IKS stiprināšanai.
- 2.1.4.4. Nodrošināta JP caurskatāmība, 97% no visām Latvijā reģistrētajām SIA pārskata periodā ir atklājušas savus PLG. UR no komercreģistra izslēdza personas, kas faktiski neveica saimniecisko darbību, kā arī uzsāka likvidācijas procesu SIA, kas nav atklājuši savus PLG.
- 2.1.4.5. Kompetento iestāžu saskaņota un efektīva rīcība nodrošinājusi augsta riska klientu bāzes samazināšanos kredītiestādēs, proti, kredītiestādes atteikušās no konkrētu čaulas veidojumu, kā arī citu augsta riska klientu apkalpošanas. Nākamais solis pēc kredītiestādēs īstenotās "pašattīrīšanās" ir iedzīvināt un korekti izmantot uz risku balstītas pieejas priekšrocības, kā arī sniegt

¹⁴ Nacionālā NILL riska kontekstā tika vērtēta arī tādu pasākumu un darbību īstenošanas elastība un spēja pielāgoties, kuru mērķis gan tiešā, gan pastarpinātā veidā ir NILL novēršana un apkarošana, kā arī šo darbību pamatojošo politikas instrumentu (t.sk. tiesību aktu) noturība un spēja pretoties NILL draudiem un ievainojamībai. Šie faktori vērtēti, piemērojot šādu principu: jo lielāka noturība un spēja reaģēt, jo vairāk tiek mazināti riski visos NILLTPFN posmos un līmeņos.

¹⁵ Egmont grupa ir starptautiska finanšu izlūkošanas vienību organizācija, kuras mērķis ir veicināt šādu vienību savstarpējo sadarbību visas pasaules mērogā cīņā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu. Pieejams: <https://egmontgroup.org/en>

pakalpojumus atbilstoši IKS, kas vairākam kredītiestāžu izstrādātas un darbojas augstā līmenī un tiek nodrošināta regulāra to pilnveidošana.

- 2.1.4.6. Mainīts FID juridiskais statuss un piešķirti papildus resursi, lai stiprinātu FID spējas finanšu izlūkošanā un stratēģiskajā analizē, veiktas būtiskas izmaiņas aizdomīgu darījumu ziņošanas sistēmā, izveidota SKG, lai nodrošinātu efektīvu sadarbību starp FID, TAI, UKI un NILLTPFN likuma subjektiem. Izstrādāti metodoloģiskie materiāli – tipoloģijas aizdomīgu darījumu identificēšanai, vadlīnijas NILL novēršanas un apkarošanas jomā, riska novērtējumi un citi pārskatu ziņojumi, kā arī nodrošinātas dažāda veida apmācību sesijas.
- 2.1.4.7. Izveidota labi koordinēta NILL apkarošanas sistēma, pateicoties grozījumiem normatīvajā regulējumā un skaidrojošajām vadlīnijām, mērķtiecīgai institucionālai struktūrai un papildus darbaspēka un finanšu resursiem. Papildus nodrošināta padziļināta pastāvīga apmācību sistēma, aptverot visus NILL apkarošanas aspektus. Būtisks darbs ieguldīts TAI, prokuratūras un tiesu vienotas izpratnes izveidošanā attiecībā uz NILL, pierādīšanas prasībām un Latvijas riska profilu, kas veicinājis apņēmību sadarboties kopēju mērķu sasniegšanai. Minēto darbību kopums būtiski palielinājis pilna apjoma NILL izmeklēšanu un kriminālvajāšanu skaitu, kā arī notiesājošo spriedumu skaitu.
- 2.1.4.8. NIL un rīku, kas tika paredzēti vai izmantoti NN izdarīšanai, konfiskācija galvenajos politikas dokumentos noteikta kā prioritāte, veiktas būtiskas izmaiņas normatīvajos aktos, tāpat noteikti arī nepieciešamie tehniskie un personāla resursi šī uzdevuma īstenošanai, kas rezultēties konfiscēto NIL apjoma pieaugumā. Izveidots Konfiskācijas fonds, kas ir atsevišķa budžeta programma, lai ieviestu nepieciešamos pasākumus finanšu un saimniecisko noziegumu apkarošanā un sniegtu palīdzību cietušajiem NN. Izstrādātas vadlīnijas, rokasgrāmata un veikta apmācība, lai veicinātu konfiskācijas pasākumu piemērošanu. Stiprināta skaidras naudas pārvietošanas kontrole uz robežām, kā rezultātā ievērojami palielinājies ierosināto kriminālprocesu skaits saistībā ar nepatiesi deklarētas vai nedeklarētas skaidras naudas pārvešanu pār Latvijas robežu. NIL atguves dienestam (ARO) piešķirti papildu resursi, lai stiprinātu tā iespējas nodrošināt efektīvu NIL identifikāciju un izsekošanu, lai veicinātu aresta un turpmākās konfiskācijas veikšanu, kā arī sniegtu palīdzību NIL atgūvē visām TAI.
- 2.1.4.9. KL paplašināts ar TF saistīto NN regulējumu un TAI, prokuroriem un tiesām stiprināti mehānismi cīņā ar TF. Paplašināts Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes sastāvs. Izstrādāta TF novēršanas stratēģija 2019. – 2021. gadam. Papildus NILLTPFN likuma subjektiem un UKI tika izstrādātas TF/PF novēršanas vadlīnijas, lai panāktu vienotu izpratni par TF novēršanu. Izveidota kopēja sadarbības un informācijas apmaiņas platforma. Veikti grozījumi Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumā, nodrošinot, ka mērķētas finanšu sankcijas tiek īstenotas tieši, pilnībā un bez kavēšanās. Izveidota un darbojas Sankciju koordinācijas padome, kas ir galvenais koordinācijas mehānisms, ietverot valsts, privāto un NVO sektorus.
- 2.1.5. Norādītais faktu uzskaitījums, kā arī citu faktoru ietekme, piemēram, izmaiņas NILLTPF novēršanā un apkarošanā iesaistīto institūciju uztverē un izrādītā vēlme un iniciatīva pilnveidoties, liecina par Latvijas spēju ātri atgūties no grūtībām, krīzes situāciju izmantojot kā starta platformu finanšu sistēmas sakārtošanai, kopējo noturību jeb spēju pretoties identificētajiem NILL draudiem un ievainojamībai, kā arī spēju reaģēt uz mainīgo NILL vidi, pielāgot NILLTPF novēršanas un apkarošanas instrumentus atbilstoši aktuālajiem NILLTPF riskiem un tendencēm.
- 2.1.6. 2020. gadu raksturo Latvijas NILLTPFN sistēmas stabilizācijas un brieduma procesi, kur tika uzsākta diskusija par pārdomātas un līdzsvarotas sistēmas veidošanu, jo īpaši pēc pandēmijas Covid-19, kur līdztekus valsts izturībai, spējai piemēroties un efektivitātei cīņā ar finanšu noziegumiem, tiek sekmēta valsts un atsevišķu sektoru konkurētspēja, ekonomiskā aktivitāte un sabiedrības labklājība kopumā.
- 2.1.7. Lai gan Latvijas normatīvais regulējums NILLTPFN jomā novērtēts kā ilgtspējīgs un tajā integrēti nepieciešamie instrumenti cīņai pret NILLTPF riskiem, papildus uzsvars nākotnē liekams tieši uz šo politikas instrumentu efektīvas piemērošanas pilnveidošanu.

Nodrošinot līdzsvaru starp efektivitāti, noturību un elastību pret pastāvošajiem NILLTPF riskiem ne tikai normatīvā regulējuma līmenī, bet arī praktiskā to piemērošanā, proti, nodrošinot augstu kapacitāti, kvalitāti un profesionalitāti visu NILLTPFN jomas iesaistīto institūciju darbā, iespējams būtiski ierobežot un novērst negatīvu seku vai kaitējuma rašanos.

2.2. Nacionāla līmeņa NILL draudi

- 2.2.1. Latvijas riska profils NILL jomā pēc būtības iedalāms divās daļās. Pirmkārt, tas ir no pārskata periodā aktuālā reģionālā finanšu centra statusa izrietošais NILL risks. Otrkārt, tas ir Latvijas un Latvijā izdarīto pārrobežu predikatīvo NN rezultātā ģenerēto NILL risks. Attiecīgi vērtēti arī nacionālie draudi, tos aplūkojot divos galvenajos virzienos:
 - 2.2.1.1. ārvalstu predikatīvo (līdzekļu plūsmas no ārvalstīm) NN rezultātā radīto NILL Latvijā, t.sk. autonomās NILL¹⁶ draudi;
 - 2.2.1.2. nacionālo vai pārrobežu¹⁷ predikatīvo NN radīto NILL draudi.
- 2.2.2. Latvijas valdība 2019. gada sākumā atteicās no iepriekšējā mērķa Latviju pozicionēt kā reģionālo finanšu darījumu centru.¹⁸ Iepriekšējā pieeja piesaistīja ievērojamas finanšu līdzekļu tranzīta plūsmas, kā arī noguldījumus no NVS valstīm un citām augsta riska valstīm un jurisdikcijām. Tomēr, ņemot vērā pārskata periodā īstenoto valdības politiku un licenču anulēšanu LAS "ABLV Bank" un MAS "PNB Bankai", Latvijā notikusi finanšu sektora pārveide (t.sk. "de-risking"), kas paredzēja kredītiestādēm atteikties no nesamērīgi augsta riska klientu, piemēram, noteiktu čaulas veidojumu, apkalpošanas. Līdz ar to būtiski samazinājās augstu risku klientu apkalpošana Latvijas finanšu sektorā un pārrobežu maksājumu apjoms, it īpaši maksājumu apjoms ārzemju valūtās un ārvalstu klientu no paaugstināta riska valstīm veikto maksājumu apjoms. (*Attēls Nr.3. un Nr.4.*)
- 2.2.3. Salīdzinot ar iepriekšējo nacionālo NILLTF risku novērtējuma pārskata periodu, Latvijas pārrobežu finanšu plūsmas ir ievērojami samazinājušās un 2019. gadā kopējais pārrobežu maksājumu apjoms nedaudz pārsniedz 110 mljrd. EUR sliekšni. Īpaši būtiski ir samazinājies ārvalstu valūtās saņemto un nosūtīto pārrobežu maksājumu apjoms. Attiecīgi samazinās arī no pārrobežu maksājumiem izrietošie iespējamie NILL draudi. Uz finanšu centra lomas pakāpenisku samazināšanos norāda arī ievērojams Latvijas reitinga kritums Globālajā finanšu centru indeksā, kad 2017. gada septembra ziņojumā Latvija tika ierindota 53. vietā, bet 2019. gada septembrī – 85. vietā pasaules finanšu centru vidū.¹⁹
- 2.2.4. Vienlaikus jāņem vērā, ka atļautu ārvalstu čaulas veidojumu,²⁰ kuru veiktajos darījumos ir izteikta finanšu līdzekļu tranzīta plūsma²¹ starp NVS valstīm vai citām augsta riska valstīm, apkalpošanas paaugstināto risku rada NILL, korupcijas un noziedzības līmenis attiecīgajā reģionā. Līdz ar to kredītiestādēm jānodrošina atbilstoša šo risku pārvaldība. Paaugstināts risks piemīt arī, ja šādas tranzīta plūsmas nodrošina MI/ENI klientu, tostarp ārvalstu MI/ENI klientu darījumi, un šī iemelsa dēļ to klientu izpētē šādām MI/ENI vai kredītiestādēm, kas apkalpo ārvalstu MI/ENI nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību.
- 2.2.5. Iespējamā ārvalstu predikatīva NN NILL draudus rada arī skaidras naudas kontrabanda. Lai arī deklarētā pārrobežu skaidras naudas plūsma attiecībā pret bezskaidras naudas pārrobežu plūsmu nesasniedz pat 1%, NILL draudus paaugstina iespējamais skaidras naudas kontrabandas latentums. (*Attēls Nr.5.*)

¹⁶ Atbilstoši FATF metodoloģijai stand-alone jeb autonoma NILL ir attiecināma uz situācijām, kad tās izmeklēšana tiek veikta autonomi (tikai pēc KL 195.panta), neveicot izmeklēšanu par predikatīvo noziedzīgo nodarījumu.

¹⁷ Tādi NN, kuri īstenoti gan Latvijā, gan vienā vai vairākās ārvalstu jurisdikcijās (piemēram, kontrabanda).

¹⁸ MK 13.02.2019. rīkojums Nr.58 "Grozījumi Finanšu sektora attīstības plānā 2017.-2019. gadam" - 5.punkts. Latvijas Vēstnesis, 32, 14.02.2019. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/304871-grozijumi-finansu-sektora-attistibas-plana-2017-2019-gadam>

¹⁹ Global Financial Centres index 22, pieejams: <https://www.longfinance.net/programmes/financial-centre-futures/global-financial-centres-index/gfci-publications/the-global-financial-centres-index-22/>

Global Financial Centres index 26, pieejams:

<https://www.longfinance.net/programmes/financial-centre-futures/global-financial-centres-index/gfci-publications/global-financial-centres-index-26/>
²⁰ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums – 1.panta 15.¹ punkts, 21.¹ pants. Latvijas Vēstnesis, 116, 30.07.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-prolifērācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>

²¹ Tranzīta plūsma – finanšu līdzekļi, kas no ārvalstīm tiek saņemti Latvijas kredītiestādes kontā un pēc neilga brīža tiek pārskaitīti tālāk uz ārvalstīm, it īpaši ja šādi darījumi tiek īstenoti "pa apli" un bez ekonomiska pamatojuma izmantot Latvijas kredītiestādes kontu.

- 2.2.6. Kā ārvalstu predikatīvais NN galvenokārt tiek identificēta krāpšana, tāpat identificētās NILL tipoloģijas norāda uz ārvalstu korupciju un piesavināšanos. Ņemot vērā, ka pārskata periodā pilnveidoti Latvijas normatīvie akti, skaidri nosakot, ka NILL pierādīšanai nav nepieciešams pierādīt no kura NN konkrēti iegūtie līdzekļi tiek legalizēti, arvien vairāk NILL tiek identificēta bez konkrēta predikatīvā NN, it īpaši pārrobežu finanšu plūsmu NILL gadījumos. Līdz ar to pārskata periodā ievērojami pieaudzis uzsākto un kriminālvajāšanai nodoto autonomo NILL kriminālprocesu skaits, kā arī šajos kriminālprocesos arestēto un konfiscēto NIL apmērs. Tāpat pieaug autonomo NILL kriminālprocesu skaits un to sarežģītības pakāpe, kas nodoti iztiesāšanai. Ņemot vērā, ka absolūtais vairākums pārskata periodā uzsākto kriminālprocesu vēl nav iztiesāti, tiesas redzējums attiecībā uz procesiem, kuros ietverts princips, ka nav nepieciešams pierādīt konkrētu predikatīvo NN, no kura iegūti NIL, tiks definēts tikai nākamajā pārskata periodā.
- 2.2.7. Vērtējot nacionālā predikatīva NN draudus, jānorāda, ka reģistrēto NN skaits Latvijā pakāpeniski samazinās jau kopš 2008. gada un reģistrēto NN skaita kritums turpinās arī pārskata periodā no 2017. gadā reģistrētajiem 44 250 NN līdz 2019. gadā reģistrētajiem 39 906 NN jeb pārskata periodā samazinoties par ~10%.²² ([Attēls Nr.6.](#))
- 2.2.8. Vienlaikus NILL draudus var būtiski ietekmēt arī latentās noziedzības iespējama līmenis. Latentuma līmenis var svārstīties no dažiem procentiem jomā, kur ir konkrēts cietušais, kas ieinteresēts savu materiālo interešu aizstāvībā, līdz gandrīz pilnīgam latentumam attiecībā uz NN, kur cietušais ir publiskais sektors vai sabiedrības kopējās intereses.
- 2.2.9. Jānorāda, ka pārskata periodā pastāvēja relatīvi augsts ēnu ekonomikas īpatsvars (atbilstoši dažādiem pētījumiem pārskata periodā ēnu ekonomikas īpatsvars no IKP Latvijā bija robežās no 20% līdz 25%, kas ir viens no iespējamiem NIL avotiem). Būtiskus nacionālā predikatīvā NN NILL draudus rada izvairīšanās no nodokļu nomaksas un korupcija, akcīzes preču un narkotisko vielu nelikumīga aprīte, t.sk. kontrabanda, kā arī NN pret īpašumu, it īpaši krāpšana, kas izdarīta lielā apmērā.
- 2.2.10. Kopumā, ņemot vērā arvien samazinošos noziedzības līmeni, kā arī arvien pieaugušo TAI, prokuratūras un tiesas reakciju uz NILL, nacionālā predikatīva NN NILL draudi nedaudz samazinās, bet tie joprojām uzskatāmi par būtiskiem, jo uzsākto, kriminālvajāšanai nodoto un iztiesāto NILL lietu skaits neatbilst predikatīvo NN skaitam, profilam un iespējamo NIL apjomam.
- 2.2.11. Kopumā jāsecina, ka ārvalstu predikatīvie NN augsta korupcijas riska valstīs un pārrobežu līdzekļu plūsma no šīm valstīm uz Latviju pārskata periodā radīja lielākus NILL draudus par nacionālajiem predikatīvajiem NN. Var prognozēt, ka nākamajā pārskata periodā par 2020. - 2022. gadu pārrobežu finanšu plūsmas draudi var izlīdzināties ar nacionālā predikatīvā NN draudiem.

2.3. Nacionāla līmeņa NILL ievainojamība

- 2.3.1. Nacionālās ievainojamības kontekstā vērtēta NILL novēršanas un apkarošanas normatīvo aktu un to piemērošanas efektivitāte, dažādu iestāžu spēja identificēt, izmeklēt un iztiesāt NILL, spēja identificēt pārrobežu skaidras naudas plūsmas, klientu identifikācijai nepieciešamās informācijas pietiekamību u.c. Katra nacionālās ievainojamības kritērija novērtējums norādīts *tabulā Nr. 1.*, novērtējums ir skalā no 0,0 līdz 1,0, kur 0,0 apzīmē augstu ievainojamību, bet 1,0 zemu ievainojamību.

Tabula Nr. 1.

Nacionālās ievainojamības kritēriju vērtējums

Nacionālās ievainojamības kritērijs	NRA 2013-2016	NRA 2017-2019	Starpība
NILLN politikas un stratēģijas kvalitāte	0,5	1,0	+0,5
NILL NN definīcijas efektivitāte	0,6	0,8	+0,2
Noziedzīgi iegūtu aktīvu konfiscēšanas normatīvo aktu pietiekamība	0,7	0,8	+0,1
FID informācijas vākšanas un apstrādes kvalitāte	0,5	0,7	+0,2
Finanšu noziegumu izmeklēšanas kapacitāte un resursi	0,6	0,7	+0,1

²² IeM IC dati.

Finanšu noziegumu izmeklētāju neatkarība un neietekmējamība	0,6	0,6	0,0
Apsūdzības celšanas kapacitāte un resursi finanšu noziegumos	0,5	0,6	+0,1
Finanšu noziegumu prokuroru neatkarība un neietekmējamība	0,6	0,7	+0,1
Tiesas procesu kapacitāte un resursi	0,4	0,6	+0,2
Tiesnešu neatkarība un godīgums	0,6	0,7	+0,1
Robežsardzes kvalitāte	0,7	0,7	0,0
Muitas režīma pietiekamība attiecībā uz skaidru naudu	0,6	0,7	+0,1
Muitas kontroles efektivitāte attiecībā uz skaidru naudu	0,5	0,6	+0,1
Iekšējās sadarbības efektivitāte	0,4	0,7	+0,3
Starptautiskās sadarbības efektivitāte	0,6	0,7	+0,1
Neatkarīga audita pieejamība	0,5	0,5	0,0
Finanšu integritātes un caurskatāmības līmenis	0,4	0,6	+0,2
Ēnu ekonomikas līmenis	0,6	0,6	0,0
Nodokļu piedziņas efektivitāte	0,5	0,6	+0,1
Uzticamas identifikācijas infrastruktūras pieejamība	0,5	0,8	+0,3
Neatkarīgu informācijas avotu pieejamība	0,6	0,8	+0,2
Informācijas par PLG pieejamība un ticamība	0,5	0,9	+0,4
Nacionālā spēja apkarot NILL	0,50	0,67	+0,17

- 2.3.2. Pārskata periodā gandrīz katrs nacionālās ievainojamības jeb spējas novērst un apkarot NILL kritērijs ir uzlabojies un kopējā spēja apkarot NILL pieaugusi par 0,17 punktiem, t.i. no 0,5 punktiem (vidējs) 2013. - 2016. gada periodā līdz 0,67 punktiem (vidēji augsts) šajā periodā.
- 2.3.3. NILL novēršanas politikas un stratēģijas kvalitāte pārskata periodā novērtēta ar visaugstāko vērtējumu, kas saistāms ar to, ka NILL novēršana un apkarošana pārskata periodā tika izvirzīta kā prioritāte gan valdības, gan TAI, gan uzraudzības un kontroles jomā un šī prioritāte tika atbalstīta gan ar izmaiņām normatīvajos aktos, gan institūciju kapacitātes un sadarbības stiprināšanā. Tā rezultātā Latvija no sākotnēji negatīva starptautisko organizāciju (Moneyval, FATF ICRG) ekspertu novērtējuma panāca, ka Latvija bija pirmā Moneyval dalībvalsts, kuras NILLTPFN sistēma tika novērtēta kā atbilstoša/lielākoties atbilstoša visām 40 FATF rekomendācijām gan tehniskās atbilstības ziņā, gan attiecībā uz piemērošanas efektivitāti un izvairījās no iespējamās iekļaušanas "pelēkajā sarakstā".
- 2.3.4. Pārskata periodā turpinājās NILL un NIL konfiskāciju regulējošo normatīvo aktu pilnveidošana, un tie novērtēti kā atbilstoši FATF rekomendācijām. Būtiskākās izmaiņas:
- 2.3.4.1. 2017. gada 1. augustā stājās spēkā grozījumi NILLTPFN likumā ietvertajā NILL definīcijā, paredzot ka NILL definīcijā minētās darbības ir atzīstamas par NILL arī tad, ja persona apzināti pieļāva, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti (pirms grozījumiem NILL definīcijā minētās darbības bija atzīstamas par NILL, ja persona zināja, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti).²³ Šādi grozījumi nodrošina plašāku NILL subjektīvās puses tvērumu un iekļauj arī to personu, kurai attiecībā uz līdzekļu izcelsmi ir kaut kādas zināšanas, un ir pietiekoši, ka personai ir aizdomas, ka līdzekļi varētu būt noziedzīgi iegūti, bet personai nav konkrētu ziņu, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;
- 2.3.4.2. 2017. gada 9. novembrī stājās spēkā grozījumi NILLTPFN likumā, kas paredz, ka NILL par tādu ir atzīstama neatkarīgi no tā, vai konstatēts, no kura konkrēti NN līdzekļi ir iegūti.²⁴ Nepieciešamība ietvert likumā tiesību normu, kas *expressis verbis* nosaka to, ka nav nepieciešams pierādīt predikatīvo NN, lai pierādītu NILL, tika skaidrota ar joprojām tajā laikā valdošo uzskatu tiesību normu piemērotāju vidū par nepieciešamību skaidri zināt predikatīvo NN, lai lemtu par to, vai persona ir atzīstama par vainīgu NILL. Tas būtiski sašaurināja

²³ Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā. Latvijas Vēstnesis, 132, 05.07.2017. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/292017-grozijumi-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-finansēšanas-noversanas-likuma>

²⁴ Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā. Latvijas Vēstnesis, 222, 08.11.2017. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/294868-grozijumi-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-finansēšanas-noversanas-likuma>

Latvijas iespējas efektīvi apkarot NILL. Paralēli minētajiem grozījumiem NILLTPFN likumā princips, ka, lai pierādītu NILL, nav nepieciešams pierādīt, konkrēti no kura NN līdzekļi iegūti, tika nostiprināts arī KPL;²⁵

- 2.3.4.3. KL 2017. gada 1. augustā stājās spēkā izmaiņas, kas paplašināja prezumētās noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas iespējas, t.sk. pret trešajām personām. Tāpat jānorāda grozījumi KPL, kas stājās spēkā 2017. gada 1. augustā un 2019. gada 24. decembrī,²⁶ ar ko tika ieviests pazemināts pierādīšanas standarts attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi un fakta legālā prezumpcija, kad mantu var atzīt par noziedzīgi iegūtu. Saskaņā ar šiem grozījumiem tika noteikts, ka pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā ir pamats atzīt, ka mantai, visticamāk, ir noziedzīga, nevis likumīga izcelsme. Savukārt, ja persona nepiekrīt procesa virzītāja izteiktajam apgalvojumam un apgalvo, ka manta nav uzskatāma par noziedzīgi iegūtu, šai personai ir pienākums pierādīt attiecīgās mantas izcelsmes likumību. Tādējādi blakus zināmajam uz personām attiecināmajam pierādīšanas standartam "ārpus saprātīgām šaubām" atzīts vēl viens, t.i. "iespējamības pārsvars", kas attiecināts uz mantas noziedzīgu izcelsmi.
- 2.3.5. Attiecībā uz vienotu izpratni par NILL definīciju joprojām tiek norādīts uz gadījumiem, kad nav vienotas izpratnes par NILL pierādīšanu starp izmeklētājiem, prokuroriem un tiesnešiem. Lai to novērstu, iestādes ir spērušas soļus vienotas prakses un izpratnes izveidošanai, tajā skaitā, īstenotas izmeklētāju, prokuroru un tiesnešu apmācības par NILL apkarošanu; izdotas TAI, FID un ĢP vadlīnijas NILL izmeklēšanai; pieņemts Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta senatoru kopsapulces lēmums "Par tiesību normu par NILL novēršanas interpretāciju" u.c. Vienlaikus, daļa šo priekšnosacījumu vienotas prakses un izpratnes izveidošanai ir radīti tikai 2019. gada vidū un iestādēm arī nākamajā pārskata periodā jāturpina pasākumi vienotas tiesību normu piemērošanas prakses pilnveidošanai.
- 2.3.6. Pārskata perioda ietvaros ir ievērojami pilnveidota arī TAI, prokuratūras un tiesas izpratne par nepieciešamību identificēt un konfiscēt noziedzīgi iegūtu mantu. To apliecina arī iesaldēto, arestēto un konfiscēto NIL apmēri, galvenokārt procesa par noziedzīgi iegūtu mantu ietvaros.²⁷ Izpratnes pieaugumu veicināja gan īstenotās izmeklētāju, prokuroru un tiesnešu apmācības, gan izdotās metodikas, t.sk. VP un ĢP vadlīnijas prezumētās noziedzīgi iegūtās mantas atgūvei, TM izstrādātā rokasgrāmata rīcībai ar mantu kriminālprocesā.²⁸ NIL atgūve ir noteikta arī kā TAI darbības prioritāte.
- 2.3.7. KL noteikto sodu un piespiedu ietekmēšanas līdzekļu veidu klāsts par NILL tiek vērtēts kā daudzveidīgs un plašs, paredzēto sodu un piespiedu ietekmēšanas līdzekļu maksimālie apmēri ir augsti, lai katrā gadījumā varētu piemērot samērīgu un atturošu sodu, vai piespiedu ietekmēšanas līdzekli atbilstoši nodarījuma raksturam un radītajam kaitējumam. KL 195. panta sankcijas ir samērīgas un konsekventas ar citos KL pantos ietvertajām sankcijām. Savukārt sodu piemērošanas prakse par NILL lielā apmērā bieži tiek vērtēta kā pārlieku saudzīga un nesamērīga ar izdarītā NN smagumu un legalizēto NIL apmēru.
- 2.3.8. Pārskata periodā ievērojami stiprināta FID kapacitāte personāla skaita un kvalifikācijas jomā, kā arī finanšu izlūkošanas prakses maiņā, kas, salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu, rezultējās ievērojamos identificēto, t.sk. iesaldēto iespējamo NIL apmēros. Papildus norādāms, ka pārskata periodā būtiski pārskatīta NILLTPFN likuma subjektu aizdomīgu un neparastu darījumu ziņošanas kārtība, kā rezultātā izmaiņas veiktas 2 posmos. Jaunā kārtība fundamentāli mainīja līdzšinējo ziņošanas sistēmu, saglabājot aizdomīgu darījumu ziņojumus, bet ziņojumus par neparastiem darījumiem pilnībā aizstājot ar pienākumu iesniegt sliekšņa deklarācijas. Sliekšņa deklarāciju iesniegšana NILLTPFN likuma subjektam neprasa veikt papildus darījuma analīzi. Sliekšņa deklarācija NILLTPFN likuma subjektam jāiesniedz tikai par darījumiem, kas sasniedz noteiktu summu jeb sliekšni. Sliekšņa deklarācijas tiek izmantotas stratēģiskās analīzes vajadzībām, bet tajā pašā laikā var būt neatsverams informācijas avots finanšu izlūkošanas darbību veikšanā. Jaunā pieeja arī samazināja NILLTPFN likuma subjektu

²⁵ Grozījumi Kriminālprocesa likumā. Latvijas Vēstnesis, 132, 04.07.2018. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/300107-grozijumi-kriminalprocesa-likuma>

²⁶ Grozījumi Kriminālprocesa likumā. Latvijas Vēstnesis, 132, 05.07.2017. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/292018-grozijumi-kriminalprocesa-likuma>

Grozījumi Kriminālprocesa likumā. Latvijas Vēstnesis, 248A, 10.12.2019. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/311271-grozijumi-kriminalprocesa-likuma>

²⁷ Kriminālprocesa likums – 59.nodaļa. Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005.

Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>

²⁸ Rokasgrāmata rīcībai ar mantu kriminālprocesā, TM, 2019.g. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/jaunums/izstradata-rokasgramata-ricibai-ar-mantu-kriminalprocesa-0>

neskaidrības par šo divu ziņojumu veidu atšķirībām un praktisko rīcību situācijās, kad darījums vienlaicīgi atbilst aizdomīga un neparasta darījuma kritērijiem.

- 2.3.9. Latvijā izmeklēšanu pilnvarotas veikt VP, VDD, VRS, IDB, KNAB, VID NMPP, VID IDP, MP, IeVP.²⁹ Izņēmuma gadījumā arī prokurors izmeklēšanas stadijā var būt par procesa virzītāju.³⁰ NILL izmeklēšana notiek atbilstoši predikatīvo NN izmeklēšanas kompetencei, t.sk., ja predikatīvais NN izdarīts ārvalstīs. Pārskata periodā kopā uzsākti 542 un kriminālvajāšanai nodoti 119 kriminālprocesu par NILL. Visvairāk kriminālprocesus uzsākusi un kriminālvajāšanai nodevusi VP (attiecīgi 384/96), tad VID NMPP (attiecīgi 101/21), kā arī 44 kriminālprocesus par NILL uzsākusi prokuratūra. Pārējās izmeklēšanas iestādes kopā pārskata periodā ir uzsākušas 13 kriminālprocesus, turklāt, lielāko daļu 2019. gadā, bet kriminālvajāšanas uzsākšanai nodoti 2 kriminālprocesu.³¹
- 2.3.10. TAI lielākoties nav specializētu NILL lietu izmeklētāju. Izmeklētāji, kas veic predikatīvā NN izmeklēšanu, ir pilnvaroti un tiem ir pienākums veikt izmeklēšanu arī par NILL. Pārskata periodā palielināti štati VP GKRP ENAP 1. nodaļā, kas veic izmeklēšanu attiecībā uz NILL finanšu sektorā, kā arī ARO dienestā, kas nodrošina starptautisko sadarbību līdzekļu identifikācijā ārvalstīs un sniedz analītisku atbalstu līdzekļu atgūvē. TAI kapacitāte pārskata periodā ir arī stiprināta, īstenojot ievērojamu skaitu ar apmācībām.
- 2.3.11. Iestādes pārskata periodā ir stiprinājušas un turpina stiprināt kapacitāti NILL novēršanā un apkarošanā, kā arī NIL konfiskācijas nodrošināšanā, kas galvenokārt ir saistāma ar TAI personāla apmācību par NILL identificēšanu, izmeklēšanu, analīzi, vienotas izpratnes un prakses veidošanu. Izmeklētāju un prokuroru dalība dažādās kopīgās apmācībās par NILL un mantas īpašo konfiskāciju, kā arī prioritātes noteikšana NILL kriminālprocesiem, ir uzlabojusi un vienādojusi izmeklētāju un prokuroru izpratni par NILL un netiešo pierādījumu izmantošanu pierādīšanā. Tā rezultātā izmeklētāji un prokurori ir uzlabojuši prasmes identificēt un izmeklēt NILL, kas saistīti ar dažādiem predikatīvajiem NN, veikt paralēlo finanšu izmeklēšanu.³² Vienlaikus FID īstenotajā prokuroru un tiesnešu aptaujā joprojām izskan negatīvi viedokļi par izmeklētāju kvalifikācijas pietiekamību.
- 2.3.12. Izmeklēšanas kapacitāte un rezultāti pārskata periodā ievērojami palielinājušies attiecībā uz ārvalstu predikatīvo NN vai autonomo NILL kriminālprocesu izmeklēšanu. Pārskata periodā vērojama arī izpratnes palielināšanās attiecībā uz nacionālā predikatīva NN NILL lietām, veidojot pieeju, ka ir jāizmeklē ne tikai predikatīvais NN, bet arī ar to saistītā NILL un jāveic pasākumi līdzekļu atgūvei (paralēlā finanšu izmeklēšana). NILL izmeklēšanas tiek uzsāktas ne tikai tradicionāli ierasto krāpšanu un piesavināšanas, kā arī izvairīšanos no nodokļu nomaksas gadījumā, bet arī saistībā ar korupciju, narkotisko vielu un akcīzes preču nelikumīgu apriti, sutenerismu, liela apmēra zādzībām u.c. Vienlaikus TAI kapacitāte joprojām būtu uzskatāma par nepietiekošu attiecībā uz nacionālā predikatīva NN NILL izmeklēšanu. TAI joprojām daudzos nacionālā predikatīvā NN gadījumos koncentrējas uz predikatīvā NN izmeklēšanu, kā arī NIL atguvi, vienlaikus NILL izmeklēšanu uzsāk salīdzinoši retos gadījumos.
- 2.3.13. NILL izmeklēšanas uzraudzību un kriminālvajāšanu īsteno visu tiesu apgabalu darbības teritorijā ietilpstošās prokuratūras struktūrvienības (gan apgabala, gan rajona līmeņa prokuratūras struktūrvienības). Vienlaikus Rīgas tiesu apgabalam piekritīgo sarežģītāko NILL lietu izmeklēšanu uzrauga un kriminālvajāšanu tajās īsteno ONCNSP un FENIP. Pārskata periodā prokuratūra īstenojusi pasākumus, lai ONCNSP un FENIP piesaistītu pieredzējušus prokurorus. Tāpat prokuratūras kapacitāte paaugstināta, īstenojot prokuroru apmācības, izdodot metodiskos materiālus, kā arī īstenoti organizatoriski pasākumi, lai paaugstinātu prokuroru lomu NILL lietu izmeklēšanas kvalitātes celšanā - 2018. gada 28. novembrī ģenerālprokurors izdeva rīkojumu "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšanas uzraudzību un pirmstiesas kriminālprocesa rezultātu statistikas apkopošanu", ar ko uzdeva visiem prokuroriem veikt prioritāru, savlaicīgu un aktīvu NILL izmeklēšanas uzraudzību jau no kriminālprocesa uzsākšanas vai izmeklējamā nodarījuma kvalificēšanas pēc KL 195. panta. Prokuratūras kapacitātes palielināšanos NILL jomā apliecina arvien pieaugošais NILL kriminālprocesu skaits, kuros uzsākta kriminālvajāšana: 2017. gadā - 10, 2018. gadā - 22, 2019. gadā - 65 kriminālprocesu.³³

²⁹ Kriminālprocesa likums - 386. pants. Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>

³⁰ Kriminālprocesa likums - 36. pants un 38. panta trešā daļa. Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>

³¹ IeM IC DWH dati, Kopējā VP kriminālvajāšanai nodoto NILL kriminālprocesu skaitā ietverti arī kriminālprocesu, kas ar prokuratūras starpniecību nodoti turpmākai izmeklēšanai, kriminālvajāšanai ārvalstu kompetentajām iestādēm - 2017. gadā - 5, 2018.gadā - 7, kas saistāms ar IC DWH statistikas veidošanu par šiem periodiem. 2019.gadā ārvalstu kompetentajām iestādēm nosūtīti 4 kriminālprocesu kopējā statistikā nav iekļauti, jo ir mainījusies IC DWH uzskaitē.

³² "Paralēla finanšu izmeklēšana" ir finanšu izmeklēšana, kuru veic paralēli vai saistībā ar [tradicionālu] kriminālizmeklēšanu par NILL, TF un/vai predikatīvo NN. FATF Starptautiskie standarti.

³³ Prokuratūras dati.

- 2.3.14. Attiecībā uz NILL lietu iztiesāšanu jānorāda, ka rajona (pilsētas) tiesa izskata visas krimināllietas kā pirmās instances tiesa.³⁴ NILL lieta var tikt piešķirta jebkuram rajona (pilsētas) tiesas tiesnesim. Arī tiesneši pārskata periodā pilnveidojuši zināšanas NILL jomā, pieaudzis izskatīto NILL lietu un to izskatījušo tiesnešu skaits. Pārskata periodā notiesājoši spriedumi pieņemti: 2017. gadā – 3, 2018. gadā – 8 un 2019. gadā – 18 NILL lietās. Vienlaikus norādāms, ka pārskata periodā izskatītās NILL lietas ir bijušas salīdzinoši vienkāršas (netiek vērtētas joprojām tiesvedībā esošas lietas). Notiesāti galvenokārt "naudas mūji"³⁵ vai šo personu vervētāji, kā arī personas, kas veikušas pašlegalizāciju.³⁶ Attiecībā uz pārskata perioda beigās nodotajām sarežģītākajām un skaitliski daudz vairāk NILL lietām tiesas redzējums par tām būs izsecināms tikai nākamajā pārskata periodā. Tāpat jāņem vērā arī lēmums par Ekonomisko lietu tiesas izveidošanu un darbības uzsākšanu 2021. gadā.
- 2.3.15. Vērtējot finanšu izmeklētāju, prokuroru un tiesnešu neatkarību un godaprātu, jānorāda, ka šo amatpersonu neatkarība ir aizsargāta ar likumu un to garantē valsts.³⁷ Savukārt, vērtējot neatkarības un godaprāta praktiskos aspektus, ir jāņem vērā arī kopējie rādītāji, kas raksturo sabiedrības attieksmi pret korupciju. Tā "Transparency International" veidotajā Korupcijas uztveres indeksā 2019. gadā Latvija ar 56 punktiem ierindota 44. vietā 180 vērtēto valstu vidū (starp 28 ES valstīm dalot 19. un 20. vietu).³⁸ Savukārt 2017. gada decembrī publicētajā EK aptaujā "Special Eurobarometer 470 - Corruption report" norādīts, ka tikai 34% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka korupcija ir nepieņemama. Salīdzinot ar pārējām ES valstīm, Latvija ir pēdējā vietā ar vismazāko procentu apstiprināto atbildi (11%), atbildot uz jautājumu, vai valsts pārvaldes centieni cīņā ar korupciju ir efektīvi.³⁹ Līdz ar to jāsecina, ka sabiedrība Latvijā ir diezgan toleranta pret korupciju un, salīdzinot ar citām ES valstīm, korupcija ir diezgan nozīmīga politisko un sabiedrisko procesu sastāvdaļa.
- 2.3.16. Situāciju no politiskās ietekmējamības viedokļa raksturo arī OECD 2019. gada 10. oktobra ziņojums par Latviju, kurā secināts, ka valdības atklāti paustie un neatturīgie komentāri par ģenerālprokuroru rada faktiskas vai uzskatāmas politiskas ierobežotības risku neatkarīgas institūcijas – prokuratūras darbā un neatbilstību Konvencijas par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos 5. pantam.⁴⁰
- 2.3.17. Būtiska nozīme neatkarības nodrošināšanā ir arī procesa virzītāja kvalifikācijai un spējai darboties atbilstoši normatīvo aktu prasībām, tādējādi nepieļaujot iespējamu ietekmēšanu zināšanu trūkuma dēļ. Jānorāda, ka, lai varētu kandidēt uz prokurora un tiesneša amatu, kandidātam jābūt jurista kvalifikācijai un tiesību zinātņu maģistra grādam, tāpat jābūt noteiktai darba pieredzei jurista amatā, savukārt, lai kļūtu par izmeklētāju lielākajā TAI – VP, ir jāabsolvē Valsts policijas koledža, kas nodrošina tikai 1. augstākās izglītības līmeņa izglītību. Līdz ar to vēl aktuālāks kļūst jautājums par izmeklētāja plašajām pilnvarām un kompetenci kriminālprocesā, salīdzinot ar izmeklētājam izvirzītajām nelielajām kvalifikācijas prasībām.
- 2.3.18. Vērtējot iekšzemes un starptautisko sadarbību, jānorāda, ka pārskata periodā ir būtiski pilnveidota institūciju sadarbība NILL novēršanā un apkarošanā. Valstī pastāv vadošā politiskā koordinējošā iestāde – FSAP. SKG ir izveidots kā privātās publiskās partnerības modelis un sasniedzis ievērojamus rezultātus. Izveidots NKIM, kā ietvaros tiek īstenota visu TAI vienota stratēģiskā analīze un prioritāšu noteikšana attiecībā uz kopējās noziedzības apkarošanu. NILL novēršana un apkarošana ietilpst kopējā noziedzības apkarošanas tvērumā kā viena no prioritātēm. Tāpat pilnveidoti normatīvie akti sadarbībai starp TAI, prokuratūru un FID.⁴¹

³⁴ Kriminālprocesa likums - 442. pants. Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>

³⁵ Naudas mūlis (Money Mule - angļu val.) ir persona, kura savā bankas kontā saņem un pārsūta tālāk vai izņem skaidrā naudā NILL citu personu uzdevumā.

³⁶ Pašlegalizācija – persona, kas izdarījusi predikatīvo NN veic šajā NN iegūtās mantas/ līdzekļu legalizāciju (self-laundering – angļu val.)

³⁷ Likums "Par tiesu varu". Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1/2, 14.01.1993.; Diena, 9, 15.01.1993. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu>

Prokuratūras likums. Latvijas Vēstnesis, 65, 02.06.1994. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57276-prokuraturas-likums>
Satversmes tiesas 2006. gada 20. decembra spriedums lietā Nr. 2006-12-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2006-12-01_Spriedums.pdf

Likums "Par policiju" - 22. un 23. pants. Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 31/32, 15.08.1991.; Diena, 126, 05.07.1991. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/67957-par-policiju/redakcijas-datums/1994/12/24>

Likums "Par Valsts ieņēmumu dienestu" - 20. pants. Latvijas Vēstnesis, 105, 11.11.1993.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 34, 09.12.1993.; Diena, 249, 17.11.1993. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=59902>

Kriminālprocesa likums - 375. un 396. pants. Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums> u.c.

³⁸ "Transparency International" 2019 Corruption Perceptions Index. Pieejams: <https://www.transparency.org/en/cpi/2019/results/table>

³⁹ Special Eurobarometer 470: Corruption. Pieejams: http://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2176_88_2_470_ENG

⁴⁰ OECD Latvia's Phase 3 Report, 39-41.lpp. Pieejams: <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/OECD-Latvia-Phase-3-Report-ENG.pdf>

⁴¹ Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā - 55. pants. Latvijas Vēstnesis, 89, 08.05.2018. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/298820-grozijumi-noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-un-terorisma-finansēšanas-novēršanas-likuma>

- 2.3.19. TAI un prokuratūra konkrētu lietu ietvaros galvenokārt sadarbojas, īstenojot informācijas apmaiņu, to nododot atbilstoši piekritībai, kā arī atsevišķos gadījumos, veic kopīgas izmeklēšanas darbības. Vienlaikus, praktiski netiek veidotas vienotas dažādu TAI un prokuratūras izmeklēšanas grupas, kas būtu efektīvs instruments organizētās noziedzības apkarošanā ar mērķi atklāt jebkuras organizētās grupas darbības sfēras, t.sk. NILL. TAI konkrētās lietās galvenokārt turpina darboties atsevišķi, izmeklējot savas kompetences NN.
- 2.3.20. Latvijā pastāv atbilstoši normatīvie akti, lai apmainītos ar informāciju ar ārvalstu TAI, prokuratūru un tiesu gan kriminālprocesuālās sadarbības, gan policijas sadarbības ietvaros. Tāpat pēc ārvalstu lūguma ir iespējams veikt līdzekļu iesaldēšanu, arestu, veikt kredītiestāžu kontu uzraudzību, citas nepieciešamās izmeklēšanas, operatīvās darbības, t.sk. slēptā veidā. Pārskata periodā Latvijā arī ieviestas Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu NILL vai TF, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES prasības.⁴²
- 2.3.21. FID, TAI un prokuratūra izmanto iespējamus starptautiskās sadarbības kanālus, kas saistīti ar līdzekļu atguvi un NILL identificēšanu, izmeklēšanu – Egmont,⁴³ FIU.net,⁴⁴ Eiropola un Interpola piedāvātos informācijas apmaiņas rīkus, ARO sadarbību, CARIN,⁴⁵ AMON,⁴⁶ Eurojust⁴⁷ un EJN.⁴⁸ Tāpat VP un VID NMPP Eiropā ir izvietoti sakaru virsnieki. VP sakaru virsnieks atrodas arī Lielbritānijā. Sakaru virsnieks veicina informācijas apmaiņu, kā arī īsteno organizatoriskus pasākumus praktiskās sadarbības nodrošināšanai. VP ietvaros ir ievērojami stiprināts līdzekļu atguves dienests (ARO), kas rezultējies ievērojamā tā aktivitātes pieaugumā. Tāpat pieaugot NILL izmeklēšanu skaitam, ir palielinājies arī kopējais starptautiskās sadarbības apmērs NILL novēršanas un apkarošanas jomā. Vienlaikus, joprojām pastāv praktiskas problēmas saņemt informāciju no vairākām ārvalstīm, kas apgrūtina un paildina izmeklēšanu. Kā arī atsevišķos gadījumos TAI amatpersonu un prokuroru zināšanas par starptautisko sadarbību nav pietiekošas, kas kavē pareizi izvēlēties izmantojamus starptautiskos sadarbības kanālus un izmantot iegūto informāciju pierādīšanā.
- 2.3.22. Attiecībā uz skaidras naudas pārrobežu plūsmu kontroli jānorāda, ka pārskata periodā pilnveidoti normatīvie akti, t.sk. KL un likums "Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas", kā arī īstenoti pasākumi, lai VRS nākotnē skaidras naudas kontrabandas gadījumā varētu veikt tās aizturēšanu, lai nodotu kompetentajām institūcijām. Stiprināta arī VID NMPP kapacitāte. Līdz ar to VID NMPP 2019. gadā bija iespējams identificēt būtiski vairāk gadījumu, kad skaidra nauda netika deklarēta vai nepatiesi deklarēta un uzsākt kriminālprocesus gan par NILL, gan par izvairīšanos no skaidras naudas deklarēšanas. Vienlaikus jānorāda, ka nedeklarētas vai nepatiesi deklarētas skaidras naudas aizturēšanas gadījumi galvenokārt ir bijuši saistībā ar gaisa transporta satiksmi, bet ne sauszemes un jūras satiksmi, kas liecina par līdz šim esošu šī nodarījuma latentumu gaisa satiksmē un iespējamu latentumu sauszemes un jūras satiksmē, kas ir vieni no galvenajiem narkotisko vielu un akcīzes preču kontrabandas ceļiem. Tāpat pēc izmaiņām normatīvajos aktos, kas ļauj pieprasīt skaidras naudas deklarāciju iesniegšanu uz ES iekšējām robežām, jāturpina arī uzraudzības stiprināšana šajā virzienā. Par nepieciešamību vērtēt un regulēt skaidras naudas pārvietošanas maršrutus ES iekšienē liecina ievērojama skaidras naudas deklarāciju skaits un apjoms uz ES ārējām robežām – 2018. gadā muitas kontroles punktos uz ES ārējām robežām deklarēti kopsummā 51 mljrd. EUR.⁴⁹ Tāpat jau 2015. gadā Eiropols savā pētījumā norādīja, ka par spīti bezskaidras naudas norēķinu pieaugumam un skaidras naudas norēķinu samazinājumam, *euro* banknošu un monētu apjoms apgrozībā katru gadu pieaug straujāk nekā inflācija, minot noziedzīgas aktivitātes kā iespējamu cēloni šim fenomenam.⁵⁰ Arī pārskata periodā *euro* apjoms apgrozībā pieaudzis par vidēji 5% gadā jeb 164 mljrd. EUR 3 gadu periodā.

⁴² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūto līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES (Dokuments attiecas uz EEZ). Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/843/oj/?locale=LV>

⁴³ Egmont grupa, Finanšu izlūkošanas vienību informācijas apmaiņas tīkls. Pieejams: <https://egmontgroup.org/en/content/about>

⁴⁴ ES finanšu izlūkošanas vienību informācijas apmaiņas tīkls. Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/financial-intelligence-units-fiu-net>

⁴⁵ Kamdenas līdzekļu atguves starpaģentūru tīkls – Camden Assets Recovery Inter-Agency Network (CARIN). Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/camden-asset-recovery-inter-agency-network-carin-manual>

⁴⁶ International anti-money laundering operational network (AMON). Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/international-anti-money-laundering-operational-network-amon-launched>

⁴⁷ Eiropas Savienības Aģentūra tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās (Eurojust). Pieejams: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eurojust_lv

⁴⁸ European Judicial Network (EJN), https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_Home.asp

⁴⁹ ES Muitas savienība, "Fakti un statistika". Pieejams: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/facts_figures_en.pdf

⁵⁰ Eiropols, "Kāpēc skaidrā nauda joprojām ir karalis?", 6. lpp. Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/why-cash-still-king-strategic-report-use-of-cash-criminal-groups-facilitator-for-money-laundering>

- 2.3.23. Neatkarīga finanšu pārskata revīzijas pieejamība, efektīva nodokļu administrēšana un finanšu integritāte NILL novēršanas kontekstā nodrošina FID un TAI pieeju uzticamai finanšu informācijai. Pārskata periodā veikti pasākumi šādas informācijas pieejamības nodrošināšanai, t.sk. visām TAI ir pieejama VID informācija tiešsaistē, vienlaikus tiek norādīts uz piekļuvju skaita nepietiekamību un citiem ierobežojumiem. Tāpat šādu pieejamās informācijas uzticamības novērtējumu būtiski ietekmē relatīvi augstais ēnu ekonomikas līmenis. Latvijas sabiedrībā joprojām valda augsts iecietības līmenis pret nodokļu nemaksāšanu. 2017. gada decembrī veiktā aptauja liecina, ka 43% sabiedrības draugam vai ģimenes loceklim ieteiktu daļu algas saņemt "aploksnē", lai paaugstinātu ienākumus.⁵¹ Atbilstoši VID datiem⁵² sabiedrības viedoklis – piekrist, ka daļēja nodokļu nemaksāšana ir attaisnojama, – 2019. gadā saglabājies līdzīgā līmenī kā iepriekšējos gados, 37% sabiedrības piekristot minētajam apgalvojumam.⁵³
- 2.3.24. Kvalitatīva un neatkarīga finanšu pārskata revīzija veicina finanšu caurskatāmību un nodrošina FID un TAI pieeju uzticamiem grāmatvedības un finanšu dokumentiem, kā arī mazina uzņēmumu un institūciju ievainojamību pret finanšu noziegumiem. Kā vērtējumu paaugstinoši faktori norādāma revīzijas pakalpojuma atbilstība Revīzijas pakalpojumu likumam, Latvijā atzītiem starptautiskiem revīzijas standartiem, kā arī iekšējām kvalitātes kontroles sistēmām, tostarp zvērinātu revidentu pienākums rakstveidā atklāt jebkādu (potenciālu vai eksistējošu) interešu konfliktu un apstiprināt savu neatkarību. Tāpat pozitīvi vērtējama revīzijas pakalpojumu kvalitātes kontrole, ko veic FM un LZRA, kā arī prasības, kas izvirzītas attiecībā uz sabiedriski nozīmīgu struktūru gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu revīziju. Vienlaikus kā vērtējumu pazeminošs faktors norādāms, tas, ka nav noteikts pienākums norādīt samaksu, kas veikta par gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu revīzijas pakalpojuma saņemšanu, izņemot tādām sabiedrībām, kuras Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likuma izpratnē tiek definētas kā lielas sabiedrības.
- 2.3.25. Pārskata periodā paaugstināts informācijas pieejamības līmenis gan TAI, gan NILLTPFN likuma subjektiem to funkciju īstenošanai NILLTPFN jomā. Cita starpā, šeit būtiski uzsvērt kontu reģistra izveidošanu 2017. gadā, kā arī UR vesto publisko reģistru atklāšanu un informācijas par PLG pieejamības nodrošināšanu. No veiktajām aptaujām secināms, ka kopumā NILLTPFN likuma subjekti un TAI Latvijas identifikācijas infrastruktūru vērtē kā pietiekami uzticamu un drošu, vienlaikus norādot, ka daļa klientu pārbaudei nepieciešamās informācijas ir par maksu vai informācijas sistēmas, kur ir pieejama informācija ir savstarpēji nesavietojamas, kas rada slogu NILLTPFN likuma subjektam valsts noteikto pienākumu izpildē, kā arī saskata vietu uzlabojumiem, lai nodrošinātu publiski pieejamo datu bāzu pilnveidi. Būtiski norādīt, ka jāturpina pasākumi attiecībā uz vienotas valsts informācijas sistēmas izveidi vai šādu sistēmu savienotāja pilnveidi, lai nepieciešamā informācija būtu iegūstama vienkopus, izmantojot vienotos risinājumus. Tāpat šeit jānorāda, ka NILLTPFN likuma subjekti NRA izstrādes mērķiem veiktajās aptaujās vairākkārt norādījuši, ka PLG noskaidrošanai trūkst oficiālu publisku reģistru ES/EEZ un ārpus tām, lai pārliecinātos par klienta – ārvalstīs reģistrētas JP - iesniegtās informācijas atbilstību.

2.4. Sektoru novērtējums

- 2.4.1. Neatņemamu NILL riska novērtējuma sastāvdaļu veido NILLTPFN likuma subjektu sektoru novērtējums. Sektoru riski pārskata periodā kopumā mazinās, vienlaikus sektoru ievainojamības kopvērtējums salīdzinājumā ar iepriekšējo NILLTPF riska novērtējumu ir saglabājies vidēji augsts. Sektoru ievainojamības novērtējuma saglabāšanās vidēji augstā līmenī ir saistāma ar informētāku un datus balstītu vērtību piešķiršanu salīdzinājumā ar iepriekšējo novērtējumu, ņemot vērā gan EK Pārnacionālajā riska novērtējumā sektoriem piešķirtos vērtējumus (pārskata periodā ievērojami paaugstināti), gan atsevišķos sektoros konstatētos ievainojamību paaugstinošos faktoros. Katra sektora riska, ievainojamības un draudu novērtējums norādīts *tabulā Nr. 2*.

⁵¹ Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs "SKDS", "Sabiedriskās domas pētījums par finanšu un nodokļu politiku", 24. lpp. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/FM_12.2017_Sabiedriskas_domas_petijums_par_finansu_un_nodoklu_politiku.pdf

⁵² VID, "Publiskais pārskats 2019", 8. lpp. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/publiskais_parskats_2019_02_06_2020.pdf

⁵³ Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs "SKDS", "Sabiedriskās domas pētījums par finanšu un nodokļu politiku", 22. lpp.

Sektoru riska novērtējuma vērtības

Sektors	NILL draudi 2017-2019	NILL ievainojamība 2017-2019	NILL risks 2017-2019
Kredītiestādes	Vidēji augsts	Vidējs	Vidēji augsts
Ārpakalpojuma grāmatveži	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
IBS/IPS	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
Izložu un azartspēļu organizatori	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
Juridiska veidojuma vai JP dibināšanas pakalpojumu sniedzēji (TCSP)	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
Neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
Personas, kas darbojas kā aģenti vai starpnieki darījumos ar nekustamo īpašumu	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
Nodokļu konsultanti	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
MI/ENI	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
Valūtas maiņas kapitālsabiedrības	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
Finanšu konsultanti	Vidējs	Vidējs	Vidējs
Inkasācijas pakalpojumu sniedzēji	Vidējs	Vidējs	Vidējs
Zvērināti advokāti	Vidējs	Vidējs	Vidējs
Zvērināti revidenti	Vidējs	Vidējs	Vidējs
Virtuālo valūtu maiņas pakalpojumu sniedzēji	Vidējs	Vidējs	Vidējs
Dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādāj. tirgotāji	Vidējs	Vidēji zems	Vidējs
Transportlīdzekļu, citu preču un pakalp. tirgotāji	Vidējs	Vidēji zems	Vidējs
Kreditēšanas, t.sk. līzings pakalpojumu sniedzēji	Vidēji zems	Vidējs	Vidējs
Licencētie patērētāju kreditētāji	Vidēji zems	Vidējs	Vidējs
Kultūras pieminekļu tirgotāji	Vidēji zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Mākslas un antikvāro priekšmetu aprīte	Vidēji zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji	Vidēji zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Zvērināti notāri	Vidēji zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki	Zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības	Zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji	Zems	Zems	Zems
Privātie pensiju fondi	Zems	Zems	Zems

- 2.4.2. Sektoru galvenie NILL draudi saistāmi ar NN, kas rada vai kur tiek izmantota bezskaidra nauda, piemēram, izvairīšanās no nodokļu nomaksas, korupcija un ārvalstu predikatīva NN draudi pārrobežu maksājumu veidā. Vienlaikus arī NN, kas rada skaidru naudu, t. sk. narkotisko vielu un akcīzes preču nelikumīga aprīte un pāri robežai pārvestā gan deklarētā, gan nedeklarētā skaidrā nauda, rada draudus sektoriem, jo NN izdarītājiem ir nepieciešams slēpt NIL sākotnējo izcelsmi un ieludināt tos finanšu sistēmā.
- 2.4.3. Pārskata periodā kopumā ir būtiski stiprināta UKI kapacitāte, tomēr jāatzīst, ka sektoru ievainojamība ir saistāma ar atšķirīgu pieeju uzraudzībā un to, ka atsevišķām UKI joprojām nav pietiekamas kapacitātes sektoros, kuros uzraudzība uzsākta salīdzinoši nesen. Vērā ņemama ir arī labās uzraudzības prakses lēnā pārnese uz sektoriem ar zemāku uzkrātās pieredzes līmeni. Atsevišķos sektoros NILLTPFN likuma subjektu ieviestās IKS nav pietiekami efektīvas, lai spētu identificēt aizdomīgus darījumus un par tiem ziņotu, attiecīgi novēršot iespējamu NILL.
- 2.4.4. Sektoru novērtējuma kopsakarā visbūtiskāk ir akcentēt finanšu sektorus, kam arī piemīt augstāki NILL riski nekā nefinanšu sektoriem. Īpaši jāatzīmē kredītiestāžu sektors, kurā notikušas vislielākās pārmaiņas un kas būtiski ietekmē arī citus sektorus.
- 2.4.5. Pārskata periodā kopējais kredītiestāžu skaits Latvijas tirgū turpināja samazināties. Tas raksturojams gan ar pašu kredītiestāžu pieņemtajiem lēmumiem par biznesa darbības pārmaiņām, gan ar UKI pieņemtajiem lēmumiem par kredītiestāžu darbību apturēšanu, licences anulēšanu (LAS "ABLV Bank", MAS "PNB Banka"). Jānorāda, ka likvidējamajās kredītiestādēs joprojām tiek konstatēti daudzskaitlīgi iespējami NILL gadījumi.
- 2.4.6. Pārskata periodā notiek aktīva finanšu sektora, it īpaši kredītiestāžu sektora pārveide (t.sk. "de-risking"), atsakoties no augsta riska klientu apkalpošanas. Attiecīgi NIL

plūsmas būs novirzītas uz citiem sektoriem, t.sk. MI/EMI sektoru, VV sektoru vai sektoriem, kur pamatā notiek darījumi ar skaidru naudu. Vienlaikus, neskatoties uz kopējo situācijas pilnveidošanos kredītiestāžu sektorā, spēju stiprināšanu attiecībā uz aizdomīgu darījumu identificēšanu un ziņošanu, sadarbības pārtraukšanu ar nesamērīgi augsta riska klientiem, čaulas veidojumiem, ārvalstu, it īpaši NVS, klientu apkalpošanas būtisku samazināšanu, jāturpina pievērst pastiprinātu uzmanību čaulas veidojumu tranzīta darījumiem starp NVS un citām augsta riska valstīm. Īpaši svarīgi pastiprināti uzraudzīt tranzīta darījumus, kas tiek īstenoti "pa apli" un kam nav ekonomiskā pamatojuma, kā arī piemīt citas aizdomīgu darījumu pazīmes.

- 2.4.7. Pārskata periodā samazinājies Latvijā reģistrēto MI/ENI skaits, kas saistāms ar 2018. gadā notikušajām izmaiņām Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likumā,⁵⁴ nosakot, ka MI/ENI klientiem jābūt saistītiem ar Latvijas Republiku. Līdz ar to daļa MI/ENI atteicās no pakalpojumu sniegšanas ārvalstu klientiem, attiecīgi samazinot Latvijas MI/EMI risku. Vienlaikus citi MI/EMI uzsāka darbību kā ārvalstu MI/ENI pārstāvji. Tieši ārvalstu MI/ENI, kas sniedz pakalpojumus pamatojoties uz pakalpojumu sniegšanas brīvību, rada augstus draudus sektorā, jo tās, citu starpā, reģistrētas valstīs ar vājāku uzraudzības sistēmu. Svarīgi, lai tiktu pilnveidota sadarbība starp dažādu valstu UKI un nodrošināta pilnvērtīga šo NILLTPFN likuma subjektu uzraudzības un kontroles pasākumu veikšana pakalpojumu sniegšanas brīvības gadījumos. Turklāt pārskata periodā konstatēts, ka Latvijas rezidenti atver kontus ārvalstu MI/ENI, tādējādi padarot savus maksājumus nepārredzamus Latvijas UKI un TAI. Kredītiestādēm, kas nodrošina līdzekļu plūsmu ārvalstu MI/ENI, jāņem vērā risks, ka maksājumu plūsmas, ko kredītiestādes pārskata periodā risku mazinošo pasākumu rezultātā atteicās nodrošināt, var būt novirzītas uz minētajām ārvalstu MI/ENI.
- 2.4.8. Attiecībā uz IBS un IPS jānorāda, ka būtisku darījumu daļu veido ārvalstu klientiem sniegtie pakalpojumi. Ņemot vērā finanšu sektorā kopumā notikušās pārmaiņas attiecībā uz čaulas veidojumu apkalpošanas pārtraukšanu, ar to saistītie riski varētu būt palielinājušies IBS un IPS segmentā. Līdz ar to ir būtiski nodrošināt, ka veiktie pasākumi līdzekļu izcelsmes noskaidrošanai tiek veikti risku līmenim atbilstošā apmērā. Tāpat jāpievērš uzmanība situācijām, kurā nerezidentu termiņnoguldījumi, kuru apjoms pārskata periodā ir strauji samazinājies, tiek pārvērsti finanšu instrumentos, tādējādi formāli samazinot ārvalstu klientu noguldījumu apmēru, bet vienlaikus turpinot apkalpot šos līdzekļus kā ieguldījumus finanšu instrumentos.
- 2.4.9. Pārskata perioda beigās identificēta tendence, ka IBS licencei pieteikušās vairākas kapitālsabiedrības, kuru komercdarbība ir saistīta ar kredīta devēju izsniegto kredītu kredītprasību tirdzniecību tīmekļa platformās. Šādām investīciju platformām ir identificējama virkne specifisku risku, kas līdz šim segmentā strādājošajām IBS nebija raksturīgi, proti, tām ir ievērojami komplicētāks biznesa modelis, jo ietver arī sadarbību ar citiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem – kredītēšanas uzņēmumiem. Turklāt darbības veikšanai tiek izmantotas trešās JP jeb īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības, kas veic izsniegto kredītprasījumu vērtspapīrošanu, kas var būt reģistrētas ārvalstīs.
- 2.4.10. Pretstatā citiem finanšu sektora dalībniekiem, VMU darbība un riski galvenokārt saistāmi ar skaidras naudas apriti. Kopumā VMU skaits un apgrozījums pārskata periodā turpina samazināties. Lielākie VMU ir ieviesuši tiem piemītošajiem riskiem atbilstošas IKS un spēj identificēt iespējamus aizdomīgus darījumus. Līdz ar to redzama riska līmeņa samazināšanās attiecībā uz NILL iespējām VMU sektorā. Vienlaikus atsevišķas VMU nav spējušas īstenot pasākumus, lai novērstu NILL. To darbības organizācija, uzskaitīto apgrozīto līdzekļu apmērs liecina par, iespējams, apzinātu līdzekļu izcelsmes neidentificēšanu, neregistrētu darījumu īstenošanu vai NILLTPFN prasību neievērošanu. To apstiprina arī uzsāktais kriminālprocess un tā ietvaros VMU izņemtā neuzskaitītā skaidrā nauda. Arī LB īstenošanās pārbaudes liecina, ka daļa VMU normatīvo aktu prasības NILLTPFN jomā piemēro formāli.
- 2.4.11. Nefinanšu sektorā augstāki riski vērojami attiecībā uz TCSP, neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju, nodokļu konsultantu, ārvalstu grāmatvežu sektoriem, kā arī izložu un azartspēļu organizatoru, NĪ aģentu sektoriem.
- 2.4.12. Attiecībā uz ārvalstu grāmatvežu sektoru identificēts risks, ka sektora pārstāvji ne tikai neapzināti var tikt iesaistīti NILL, bet arī apzināti veic darbības, kas palīdz to klientiem veikt NILL, konsultējot par izvairīšanos no nodokļu nomaksas un līdzekļu strukturēšanu, sagatavojot fiktīvu darījumu dokumentāciju un veicot iegremdēšanas

⁵⁴ Grozījumi Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likumā. Latvijas Vēstnesis, 132, 04.07.2018. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/300118-grozijumi-maksajumu-pakalpojumu-un-elektroniskas-naudas-likuma>

pakalpojumus un izveidojot sarežģītas JP un ārzonas uzņēmumu struktūras. Turklāt TAI norāda, ka ārpakalpojumu grāmatveži šādas darbības mēdz piedāvāt arī kā profesionālu NILL pakalpojumu. Pastāv risks, ka ārpakalpojuma grāmatveži klienta interesēs varētu apzināti nesniegt aizdomīgu darījumu ziņojumus.

- 2.4.13. TCSP, nodokļu konsultantu, neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju paaugstināto risku veido sektora nespēja vai nevēlēšanās identificēt aizdomīgus darījumus (par tiem netiek ziņots FID un minimāli tiek ziņots VID), kā arī VID pārbaudēs konstatētās būtiskās nepilnības IKS vai tādu neesamību. Vienlaikus sektors, t.sk. ņemot vērā salīdzinošo ievērojamo nerezidentu skaitu un pakalpojumu sniegšanu attālināti, var viegli tikt pakļauts iesaistei NILL, piemēram, darījumiem nepieciešamo dokumentu sagatavošanā, juridisku struktūru izveidē, kas ļauj slēpt NIL izcelsmi un/vai PLG. Tāpat sektoru pārstāvji var tikt iesaistīti vai izmantoti, lai veiktu izvairīšanos no nodokļu nomaksas, radītu priekšstatu par legītīmiem civiltiesiskiem darījumiem kā aizsegu kriminālām darbībām, palīdzētu noziedzniekiem izvairīties no īpašuma identifikācijas un konfiskācijas.
- 2.4.14. Attiecībā uz aģentu un starpnieku darījumos ar NĪ sektoru, norādāms, ka NĪ aģenti neziņo par aizdomīgiem darījumiem. Vienlaikus citi NILLTPFN likuma subjekti salīdzinoši bieži ziņo par aizdomīgiem darījumiem ar NĪ, it īpaši par neatbilstošas cenas darījumiem. Tāpat jānorāda, ka daļa NĪ aģentu izvairās no reģistrēšanās VID kā NILLTPFN likuma subjekti, kas būtiski ietekmē pilnvērtīgu un visaptverošu uzraudzības un kontroles pasākumu īstenošanas procesu, kā arī reģistrētajiem NĪ aģentiem tiek konstatētas vērā ņemamas nepilnības IKS. Sektorā pastāv risks, ka, neskatoties uz skaidras naudas darījumu aizliegumu, tie var pastāvēt kā daļēja samaksa, tādējādi gan īstenojot nodokļu noziegumu, gan NILL, jo pēc būtības tiek iegūts šķietami legāls īpašums par zemu cenu. Arī EK Pār nacionālajā NILLTF riska novērtējuma ziņojumā norādīts, ka NILL draudi, kam pakļauts NĪ aģentu sektors, ir ļoti ievērojami. Minētais pamatots ar TAI apkopotajiem pierādījumiem par NĪ biežu izmantošanu NILL shēmās. Turklāt NĪ aģentu sniegtie pakalpojumi var tikt apvienoti (kombinēti) ar citu nefinanšu sektora pārstāvju sniegtajiem pakalpojumiem, piemēram, TCSP vai neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju sniegtajiem pakalpojumiem.
- 2.4.15. EK Pār nacionālā NILLTF riska novērtējuma ziņojumā no azartspēju veidiem tieši klātienē kazino ir izcelta kā augsta NILL riska nozare, kam piešķirts arī augstākais iespējamais NILL draudu līmenis. Kazino, kas nav valsts AS, tiek uzskatīti par īpaši augsta riska nozari attiecībā uz noziedznieku iefiltrēšanās draudiem. Ņemot vērā minēto, kā arī FID veikto analīzi par azartspēju sektora NILL riskiem, kazino uzskatāms par paaugstināta NILL riska pakalpojumu. Tāpat arī spēļu zāļu sniegto pakalpojumu anonimitāte (strukturējot darījumus zem 2 000 EUR), kā arī augstais skaidras naudas īpatsvars padara to par pievilcīgu NILL. Līdzīgi kā citos sektoros, risks ir būtiski augstāks, ja pakalpojumu sniedzējs pieder vai tajā ir iefiltrējušies iespējami noziedznieki.
- 2.4.16. Noslēgumā jānorāda, ka vairāku nefinanšu sektoru, piemēram, dārgmetālu, transportlīdzekļu un citu preču tirgotāji, kas kļūst par likuma subjektiem darījumos ar skaidru naudu virs 10 000 EUR, NILL risku ievērojami samazina pārskata periodā pieņemtie papildus ierobežojumi darījumiem ar skaidru naudu.⁵⁵ Vienlaikus tāpat kā NĪ aģenta sektorā, arī šeit identificēts risks, ka daļa, vai pat viss darījums notiek, neveicot tā reģistrāciju. Šāds gadījums fiksēts transportlīdzekļu tirgotāju sektorā, kad tika apturēta uzņēmuma darbība, kas realizēja transportlīdzekļus privātpersonām par skaidru naudu, slēpjot patieso darījuma summu un viltojot grāmatvedības dokumentus.

2.5. JP un NVO riski

Juridiskās personas

- 2.5.1. JP loks Latvijā atbilstoši FATF metodoloģijā norādītajam aptver kapitālsabiedrības (SIA, AS, Eiropas komercsabiedrības), komandītsabiedrības, nodibinājumus un citas JP (pilnsabiedrības, kooperatīvās sabiedrības, biedrības, nodibinājumus, reliģiskās organizācijas un to iestādes, politiskās partijas). Lai arī tādas JP formas kā individuālie uzņēmumi, zemnieku, zvejnieku saimniecības iegūst JP tiesības ar reģistrācijas brīdi UR, tomēr atbilstoši FATF vadlīnijās ietvertajai definīcijai nav uzskatāmas par JP un netiek analizētas NILLTF risku kontekstā, jo ir tiesību subjekti, kas izveidoti vienas fiziskās personas īpašuma organizēšanai un tām nav no fiziskās personas nodalītas mantas.

⁵⁵ Likums "Par nodokļiem un nodevām" - 30. pants. Latvijas Vēstnesis, 26, 18.02.1995. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/33946-par-nodokliem-un-nodevam>

- 2.5.2. Ņemot vērā JP formu kopējo skaitu, to aktivitāti, kā arī ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaitu par JP, būtiski vērtēt tieši kapitālsabiedrību (SIA un AS) NILLTPF ievainojamību un riskus. NRA ietvaros analizēta informācija par JP (gan Latvijas rezidentiem, gan nerezidentiem) – kapitālsabiedrībām (SIA un AS), jo to skaits Latvijā aptver visplašāko JP loku – 138 625,⁵⁶ to līdzekļu aprīte tautsaimniecībā ir vislielākā, kā arī par tām saņemts visvairāk ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem. Tāpat padziļināti vērtēti JP nerezidenti, kas darbojas Latvijā.
- 2.5.3. Identificēts, ka dažādu NILL shēmu realizācijā plaši tiek izmantotas JP, kas norāda uz JP piemītošo augsto NILLTPF ievainojamību un iespējamību tikt izmantotām, lai slēptu līdzekļu patieso izcelsmi un maskētu PLG, kā arī nepiesaistītu ar NILLTPFN uzraudzību un citu NILLTPFN atbildīgo institūciju uzmanību.
- 2.5.4. Viens no izplatītākajiem NILL paņēmieniem ir saimniecisku darījumu imitācija, kur, imitējot saimnieciskus darījumus, tiek radīts priekšstats, ka saimnieciskās darbības rezultātā rodas peļņa, kas pēc tam tiek uzrādīta kā "legāli" ienākumi. Šķietami legālie ienākumi tiek integrēti finanšu sistēmā, dodot iespēju tos izmantot kā likumīgi iegūtus.
- 2.5.5. JP sektorā identificēti paaugstināti NILL riski, kas saistīti ar nominālo direktoru⁵⁷ un fiktīvu īpašnieku izmantošanu, lai uz slepenu vienošanos pamata slēptu JP īpašumtiesības un PLG. Taču pārskata periodā grozījumi normatīvajā regulējumā noteica pienākumu JP atklāt to PLG. Šī prasība nodrošina informācijas pieejamību par JP PLG, vairojot uzticamību to veiktajiem darījumiem un ierobežojot NILLTPF.
- 2.5.6. Nodrošinot nepieciešamās pārmaiņas Latvijas finanšu sektorā, pārskata periodā finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem tika noteikts pienākums pārtraukt sadarbību ar JP, kas vienlaikus atbilst divām čaulas veidojumu pazīmēm.⁵⁸ Identificēts risks, ka daļa čaulas veidojumu varētu tikt pārreģistrēti citās jurisdikcijās un turpināt izmantot Latvijas finanšu sistēmu, kā arī daļa čaulas veidojumu savu darbību varētu būt pārcēlušī uz Latvijas JP.
- 2.5.7. Tajā pašā laikā, lai arī čaulas veidojumu JP nerezidentu skaita īpatsvars kredītiestādēs ir krietni samazinājies, pārskata periodā identificēta NILL tipoloģija, kur finanšu līdzekļi tiek pārvietoti caur dažādu JP kontiem dažādās finanšu iestādēs un jurisdikcijās, kas norāda uz shēmās iesaistītiem čaulas veidojumiem. Šāda veida darījumiem būtu pievēršama pastiprināta uzmanība.

Nevalstiskās organizācijas

- 2.5.8. Raksturojot Latvijas NVO sektoru, norādāms, ka sektorā darbojas aptuveni 25 tūkst. NVO, kuru ienākošo maksājumu kopsumma gadā veido ap 500 milj. EUR. Šī finansējuma lielākā daļa tiek izlietota Latvijā. NVO sniegtajiem pakalpojumiem ir būtiska nozīme sabiedrībā, taču NVO sektora apmērs nepārprotami norāda uz prasību apzināties NILLTPF riskus un atbilstoši tos pārvaldīt.
- 2.5.9. Atbilstoši normatīvajam regulējumam Latvijā pastāv vairākas NVO formas, taču visbiežāk reģistrētās NVO formas ir biedrības un nodibinājumi. Ņemot vērā, ka Latvijā NVO (izņemot Eiropas ekonomisko interešu grupām) ir JP statuss, tām attiecīgi raksturīgi arī JP piemītošie NILL riski, neskatoties uz to, ka saskaņā ar FATF standartiem NVO galvenokārt raksturīgi TF riski.
- 2.5.10. Balstoties uz NVO darbības jomu un iezīmēm, FATF ir identificējis augstam TF riskam pakļautās NVO – reliģiskās organizācijas, labdarības organizācijas, organizācijas, kas nodarbojas ar sociālo palīdzību, izmitināšanas jautājumiem, veselības aprūpi, izglītību, pārstāvniecību vai citu "labo darbu" ("good works"). Taču katrā valstī augsta riska NVO kopā var ietilpt citas darbības jomas un iezīmju NVO.
- 2.5.11. Augsta riska NVO definēšanas procesu būtiski apgrūtina fakts, ka normatīvie akti neparedz obligātu pienākumu reģistrēt darbības jomu. Pārskata periodā 91% NVO nav norādījušas konkrētu darbības jomu.

⁵⁶ UR dati: SIA un AS skaits uz 31.12.2019.

⁵⁷ Fiziska persona, kura direktora (valdes, padomes locekļa) funkcijas pilda formāli, proti, persona tiek reģistrēta kā uzņēmuma amatpersona attiecīgas valsts uzņēmumu reģistrā, taču faktiski uzņēmumu vada atbilstoši citas personas norādēm. Nominālo direktoru izmantošanas nolūks galvenokārt ir pilnīgas anonimitātes nodrošināšana, patieso labuma guvēju slēpšana. Parasti nominālajiem direktoriem nepieder uzņēmuma daļas vai akcijas. Atsevišķas jurisdikcijas pieļauj un regulē nominālo direktoru institūtu.

⁵⁸ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums – 1.panta 15.1 punkts, 21.1 pants. Latvijas Vēstnesis, 116, 30.07.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>

- 2.5.12. Identificēts, ka Latvijā par NVO, kam piemīt riskus paaugstinoši faktori, var uzskatīt Latvijā reģistrētus NVO, kam, pirmkārt, darbības joma atbilst augsta riska NVO FATF definīcijai, otrkārt, tās dibinātas ar mērķi īstenot aktivitātes starptautiskā līmenī, treškārt, tās nav norādījušas konkrētu nodarbošanās jomu vai kā darbības jomu norādījušas "Citur neklasificēta biedrība vai nodibinājums" un, ja uzsākot vai uzturot darījuma attiecības, NVO atsakās precizēt nodarbošanās jomu un sniegt detalizētu darījuma pamatojumu. Papildus iepriekš definētajiem kritērijiem NVO, kā vēl viens obligāti kvalificējošs kritērijs identificējams fakts, vai attiecīgais NVO veic darījumus ar augsta riska valstīm.⁵⁹
- 2.5.13. Norādāms, ka no visām Latvijā reģistrētām NVO, kam piemīt TF riskus paaugstinoši faktori, daļai var būt raksturīgs zems TF risks un daļai risks nepastāv vispār. Paaugstināta TF riska NVO definēšana ir būtiska, lai atvieglotu gan valsts institūciju, gan finanšu institūciju darbu un sadarbību ar visām NVO, kā arī NILLTPFN likuma subjekti sadarbībā ar NVO samērīgi piemērotu uz riskiem balstītu pieeju.
- 2.5.14. Atbilstoši Latvijā reģistrēto NVO darījumu apjomam NVO kopai, kam piemīt TF riskus paaugstinoši faktori, atbilst mazāk nekā 1% no visiem NVO darījumiem. Pārskata periodā darījumi NVO kontos notikuši galvenokārt Latvijas robežās. Nav konstatēti darījumi, kuros iesaistītas personas no valstīm, kurās notiek militārie konflikti. Tomēr ir jāņem vērā, ka TF shēmas tiek īstenotas globālā mērogā, tādēļ jebkuras valsts finanšu sistēma var tikt izmantota TF paredzētu līdzekļu virzīšanai.
- 2.5.15. Lai arī NVO savas darbības specifikas dēļ var tikt iesaistīti TF darbībās, tomēr nevar izslēgt NVO iesaisti arī NILL darbībās un nodokļu apiešanas shēmās. Pamatojoties uz FID saņemtajiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem, ir ierosinātas lietas pamatojoties uz KL 218. panta otro daļu "Izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas", kā arī uz 195. panta trešo daļu "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana".
- 2.5.16. Konstatēts, ka pastiprināti un regulāri tiek uzraudzītas tikai tās NVO, kas ieguvušas SLO statusu (10% NVO no kopīgā NVO skaita). Attiecībā uz citām NVO, kam nav SLO statusa, VID veic preventīvus un kontroles pasākumus, kuru ietvaros tiek vērtēta gada pārskatos norādītā informācija kopsakarā ar citu VID rīcībā esošo informāciju. Savukārt VDD savas kompetences ietvaros veic terorisma risku novērtējumu attiecībā uz Latvijā reģistrētajām NVO, kā arī tiek pievērsta uzmanība ārvalstīs reģistrēto NVO iespējamām darbībām Latvijā.
- 2.5.17. Informācija par NVO darbības finanšu un ne finanšu rezultātiem, kā arī cita valsts pārvaldes rīcībā esošā informācija par NVO, kas var tikt izmantota faktiskās NVO darbības konstatēšanai un izvērtēšanai, vienkopus nav pieejama, un iespējamie NILLTPF riski tiek vērtēti atbilstoši katras kompetentās iestādes pieejamās informācijas kopumam.
- 2.5.18. NRA identificētajiem trūkumiem jārezultējas atbildīgo iestāžu darbībās un pasākumos, kas radītu labvēlīgus apstākļus NVO veikt "labo darbu", nebaidoties tikt izmantotām NILL un TF mērķiem. Taču, lai tas būtu iespējams, NVO sektoram jāklūst pārredzamam. UKI, finanšu institūcijām, ziedotājiem un sabiedrībai jābūt pārliecinātiem, ka NVO pakalpojumi sasniedz savu patieso mērķauditoriju.

2.6. TF un PF riski

- 2.6.1. Latvijā ir veikti nozīmīgi pasākumi, lai ieviestu un nodrošinātu ilgtspējīgu un starptautiskajām saistībām un standartiem atbilstošu tiesisko un institucionālo ietvaru. Nolūkā mazināt sankciju apiešanu, kā arī TF un PF riskus, Latvijā ir izveidotas šādas starpinstitūciju sadarbības platformas:
- 2.6.1.1. SNP kontroles komiteja;
 - 2.6.1.2. VDD Terorisma finansēšanas izmeklēšanas koordinācijas darba grupa;
 - 2.6.1.3. Sankciju koordinācijas padome;
 - 2.6.1.4. Sankciju operatīvās reaģēšanas grupa.

⁵⁹ Augsta riska valstu saraksti ir mainīgi un tajos iekļautās valstis var tikt izslēgtas, tām izpildot noteiktus nosacījumus, kā arī augsta riska valstu saraksti var tikt papildināti ar jaunām valstīm. Uz ziņojuma publicēšanas brīdi vērā ņemami šie augsta riska valstu saraksti: (1) FATF augsta riska saraksts: <http://www.fatf-gafi.org/countries/#high-risk> un <http://www.fatf-gafi.org/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions/documents/increased-monitoring-october-2020.html>; (2) Eiropas Komisijas augsta riska valstu saraksts: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-supervision-and-risk-management/anti-money-laundering-and-counter-terrorist-financing/eu-policy-high-risk-third-countries_en; (3) Latvijas apstiprinātais valstu saraksts atbilstoši MK 21.06.2010. noteikumu Nr. 554 "Noteikumi par valstīm, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, veic papildu pārbaudi" pielikumam".

- 2.6.2. TF draudi Latvijā ir zemi. Terorisma draudu līmenis pēdējos gados Latvijā nav mainījies un saglabājas relatīvi zems. TF draudi vietējā mērogā ir zemi, jo ir zems terorisma draudu līmenis. Lai arī pastāv vairāki starptautiski zināmi teroristu grupējumi, kas rada TF draudus arī Latvijā, ārvalstīs veikto izmeklēšanu laikā Latvijas finanšu sistēmas izmantošana to finansēšanā nav konstatēta. Būtiskākos TF draudus Latvijā rada vietējās personas, kas var radikalizēties. VDD un citas valsts institūcijas veic plašu preventīvu darbību kopumu, lai šos draudus mazinātu.
- 2.6.3. TF ievainojamība Latvijā ir zema. Latvijā ir attīstīts finanšu sektors, kurā tiek sniegti pakalpojumi, kas var tikt izmantoti TF. Secināts, ka pārskata periodā NILLTPFN likuma subjektu izpratne par TF un sankciju apiešanu ir būtiski uzlabojusies tāpat kā to spēja identificēt aizdomas par TF un sankciju apiešanu (arī ar terorismu nesaistītu sankciju apiešanu) un ziņot par aizdomām FID atbilstoši NILLTPFN likumam un Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumam. Ir augusi valsts institūciju kapacitāte un izpratne par TF un sankciju apiešanu un pārkāpšanu.
- 2.6.4. Secināms, ka TF riski Latvijā ir zemi. Tomēr pastāv iespēja, ka Latvija var tikt izmantota TF šādos veidos (saraksts nav izsmeļošs):
- 2.6.4.1. Latvijas iedzīvotāju iespējamās radikalizēšanās gadījumā TF var notikt kā pašfinansēšanās (tostarp, izmantojot finanšu pakalpojumus);
- 2.6.4.2. Latvijas iedzīvotāju iespējamās radikalizēšanās gadījumā TF var notikt, iegūstot līdzekļus no ģimenes locekļiem vai tuviniekiem (tostarp, izmantojot finanšu pakalpojumus);
- 2.6.4.3. noziedznieki un teroristu grupējumi var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē TF.
- 2.6.5. PF draudi Latvijā ir vidēji zemi. PF draudus rada personas un starptautisko tiesību subjekti ar potenciālu nodarīt kaitējumu, piesaistot, pārvietojot, uzglabājot vai izmantojot līdzekļus un citus aktīvus (neatkarīgi no tā, vai tie ir likumīgi vai nelikumīgi iegūti) proliferācijas mērķiem. Galvenie starptautiski identificētie PF draudi izriet no Ziemeļkorejas un Irānas, taču teorētiski pastāv arī citi PF draudi. Ziemeļkoreja ir veikusi vairākus ballistisko raķešu un kodolizmēģinājumus, tādējādi apdraudot globālo drošību. Ziemeļkoreja un Irāna ir pakļautas sankcijām, līdz ar to Ziemeļkorejas un Irānas personām, kas saistītas ar proliferāciju, ir jāorientējas uz darījumu veikšanu caur sarežģītām maksājumu shēmām, izmantojot viegli ievainojamu finanšu institūciju pakalpojumus.
- 2.6.6. PF ievainojamība Latvijā ir vidēji zema. Latvijā ir attīstīts finanšu sektors, kurā tiek sniegti pakalpojumi, kas var tikt izmantoti PF. Turklāt praksē ir konstatēti gadījumi, kad Latvijas finanšu sektors ir ticis izmantots sankciju pret Ziemeļkoreju apiešanai, lai gan tas ir noticis pirms pārskata perioda. Latvija ir piemērota vieta tranzīta un loģistikas organizēšanai starp ES, NVS valstīm un Āzijas tirgiem. Pastāv risks, ka, izmantojot Latvijas transporta infrastruktūru un izdevīgo ģeogrāfisko novietojumu, tranzītā caur Latviju varētu tikt transportētas SNP uz valstīm, pret kurām noteiktas sankcijas saistībā ar proliferāciju un augsta terorisma riska valstīm ar mērķi nodot SNP teroristiskajiem grupējumiem. Vienlaikus Latvijā pastāv efektīvi SNP aprites kontroles mehānismi.
- 2.6.7. Secināms, ka PF riski Latvijā ir vidēji zemi. Pastāv iespēja, ka Latvija var tikt izmantota PF šādos veidos (saraksts nav izsmeļošs):
- 2.6.7.1. noziedznieki var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē PF vai sankciju, kas noteiktas saistībā ar proliferāciju, pārkāpšanai;
- 2.6.7.2. noziedznieki var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē, kad SNP tiek transportētas caur citām valstīm, bet finanšu līdzekļi tiek pārskaitīti caur Latvijā reģistrētiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem;
- 2.6.7.3. noziedznieki var izmantot Latvijas transporta infrastruktūru un izdevīgo ģeogrāfisko novietojumu, tranzītā caur Latviju transportējot SNP uz valstīm, pret ko noteiktas sankcijas un augsta terorisma riska valstīm ar mērķi nodot SNP teroristiskajiem grupējumiem.

2.7. Nākotnes riski

- 2.7.1. Valsts ekonomika gan salīdzinājumā ar laika periodu pirms 2017. gada, gan šajā pārskata periodā ir pakāpeniski augusi, 2019. gadā IKP pārsniedzot 30 mljrd. EUR sliekšni. Vienlaikus saglabājoties relatīvi augstam ēnu ekonomikas līmenim, pieaug arī nepieciešamība pēc Latvijas tautsaimniecībā iegūtu NILL. Tāpat arī tāda vispārējā noziedzība kā narkotisko vielu tirdzniecība rada ievērojamu NIL un nepieciešamību tos legalizēt. Vienlaikus gan UKI, gan TAI galvenokārt pievērsās iespējamā ārvalstu predikatīva NN vai autonomās NILL novēršanai un apkarošanai, nacionālā predikatīva NN NILL riskus īpaši neakcentējot. Līdz ar to nākamā pārskata perioda noslēgumā, turpinoties pārrobežu finanšu plūsmu samazinājumam, it īpaši ar NVS valstīm un zemu nodokļu valstīm, kā arī nerezidentu skaita samazinājumam, lielāku īpatsvaru NILL riskā radīs tieši nacionālā predikatīva NN.
- 2.7.2. Kā norādīts EK Pār nacionālajā riska novērtējumā, samazinoties skaidras naudas aprīti patērētāju vidū, tā joprojām ir noziedznieku izvēlētais NILL instruments, kad tie var izmantot skaidras naudas līdzekļus, lai pārvietotu tos no vienas vietas uz citu, tostarp gaisa tranzītā jeb izmantojot gaisa satiksmi.⁶⁰ Latvijā pārskata perioda noslēgumā ievērojami pieauga uz robežas nedeklarētas vai nepatiesi deklarētas skaidras naudas aizturēšanas gadījumu skaits, kas saistāms ar kompetentās iestādes kontroles pastiprināšanu skaidras naudas pārvietošanas pāri robežai jomā. Vienlaikus gandrīz visas skaidras naudas aizturēšanas notikušas gaisa satiksmē, bet ne sauszemes vai jūras satiksmē, kas ir galvenie narkotisko vielu un akcīzes preču kontrabandas ceļi. Līdz ar to attiecīgajos ceļos iespējams ievērojams skaidras naudas kontrabandas latentums. Turklāt, pastiprinoties bezskaidras naudas pārrobežu pārvedumu kontrolei, kā arī ņemot vērā Latvijas ģeogrāfisko izvietojumu starp NVS un Skandināvijas valstīm, NVS un Rietumeiropu, var prognozēt skaidras naudas kontrabandas pieaugumu. To apstiprina arī 2020. gadā identificētie nedeklarētas skaidras naudas pārvietošanas gadījumi, kuros bija iesaistīti kravas automašīnu vadītāji.
- 2.7.3. Kredītiestāžu klientu bāzes pārskatīšanas ("de-risking") ietvaros gan predikatīvo NN veikšana (piemēram, NN nodokļu jomā), gan NILL var tikt īstenota MI/ENI, it īpaši ārvalstu MI/ENI, kas Latvijā sniedz pakalpojumus, balstoties uz pakalpojumu sniegšanas brīvību. Pārskata periodā jau atsevišķās ārvalstu MI/ENI, kas licencētas Latvijas kaimiņvalstīs, novērots straujš Latvijas klientu (gan FP, gan JP) skaita pieaugums, un var prognozēt arī turpmāku ārvalstu MI/ENI izmantošanas NILL riska pieaugumu.
- 2.7.4. Līdz šim Latvijā ievērojamā skaitā gadījumu NILL ir tikuši izmantoti Lielbritānijas čaulas veidojumi. Ņemot vērā Lielbritānijas Nacionālās noziedzības aģentūras norādīto, Lielbritānijā arvien pieaug NILL apmērs, kuru ietekmē vienkārša uzņēmumu dibināšanas iespēja un plašais piedāvāto profesionālo pakalpojumu klāsts.⁶¹ Pastāv risks, ka līdz ar Brexit Lielbritānijas kompetento iestāžu īstenotā uzraudzība pār institūcijām (t.sk. MI/ENI), kas sniedz finanšu pakalpojumus, būs vēl mazāka, un Latvijas FP un JP būs plašākas iespējas izmantot šo ārvalstu iestāžu pakalpojumus gan predikatīvo NN, gan NILL īstenošanā. Vienlaikus neskaidrība Brexit dēļ Lielbritānijā reģistrētos uzņēmumos ir radījusi bažas par pakalpojumu sniegšanas brīvības piemērošanas iespējamību. Tās ir sākušas atvērt filiāles vai pārcelt visu savu darbību uz citu ES valsti, kas piedāvā salīdzinoši vienkāršu MI/ENI atvēršanu un licencēšanu, piemēram, Lietuva.⁶²
- 2.7.5. Pārskata periodā arvien vairāk tiek identificēti predikatīvie NN, kuru īstenošanā tiek izmantota VV. Arvien vairāk pieaug narkotisko vielu realizācija, krāpšana, izspiešana un citi NN interneta vidē, turklāt šiem NN ir arī būtiska latentuma pakāpe. Savukārt TAI joprojām ir minimāla pieredze VV izsekošanā, izņemšanā un konfiskācijā. VV aprīti uzraudzība ir apgrūtināta, jo Latvijā reģistrēti tiek uzraudzīti tikai daži VV pakalpojumu sniedzēji. VV īpašnieks, atrodoties Latvijā, VV var glabāt, mainīt uz citu VV un pārvērst naudā vai citās vērtībās ārpus Latvijas teritorijas, piemēram, Igaunijā, kur šādi VV pakalpojumu sniedzēji pēdējos gados reģistrēti vairāk nekā tūkstošus. Turklāt ārvalstīs reģistrētie VV pakalpojumu sniedzēji netiek uzraudzīti no Latvijas UKI puses un tie neziņo FID, līdz ar to ir apgrūtināta NIL izsekošana. Ņemot vērā VV ievērojamo anonimitāti,

⁶⁰ REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on the assessment of the risk of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities (24.7.2019. COM(2019) 370 final). Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/supranational_risk_assessment_of_the_money_laundering_and_terrorist_financing_risks_affecting_the_union.pdf

⁶¹ National Strategic Assessment of Serious and Organised Crime (2020). Pieejams: <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/who-we-are/publications/437-national-strategic-assessment-of-serious-and-organised-crime-2020/file>

⁶² Lietuvos Banka - Lietuvos "FinTech" rezultāti par 2018. gadu: pieaugošais potenciāls un pasaulē pazīstamie tirgus dalībnieki. Pieejams: <https://www.lb.lt/en/news/lithuania-s-fintech-results-in-2018-rising-potential-and-world-known-market-players>

arvien pieaugošo VV veidu skaitu un dažādību, kā arī predikatīvo NN pakāpenisku pārceļšanos uz interneta vidi, jāprognozē, ka pieaugs arī VV radītie NILL riski.

- 2.7.6. Kredītpasību tirdzniecības platformu pārvaldnieku darbība līdz šim nav regulēta NILLTPFN prasību ievērošanas jomā. Tikai pārskata perioda beigās vairāki kredītpasību tirdzniecību platformu pārvaldnieki, kas darbojas Latvijā, FKTK ir iesnieguši pieteikumus IBS licences saņemšanai, bet tās vēl nav saņēmuši. Kredītpasību tirdzniecības pakalpojumam piemētošie NILLTPF riski (anonimitāte, kamēr nav pabeigts licencēšanas process, iespējama sadarbība ar augsta riska jurisdikciju, līdzekļu sapludināšanas iespējamība u. c.) un arvien pieaugošā to popularitāte liek secināt par nākotnes NILLTPF risku pieaugumu šajā jomā.
- 2.7.7. COVID-19 pandēmijas radīto apstākļu ietekmē noziedzība vēl straujāk pielāgojas digitālajai videi, un nākotnē arvien vairāk gan predikatīvie NN, gan NILL tiks īstenota ar dažādiem virtuāliem risinājumiem, piemēram, VV, elektroniskie maksājumi u.c. Pieaugs gan digitālajā vidē izdarīto predikatīvo NN, gan NILL latentums.

2.8. 2020. gada notikumu ietekme uz novērtējumu un nacionālās stratēģijas izstrādi NILL novēršanas un apkarošanas jomā

- 2.8.1. NRA ietvertos secinājumus būtiski ietekmējis gan Moneyval tehniskās atbilstības ziņojumā (publiskots 2020. gada 22. janvārī), gan FATF 2020. gada 21. februāra plenārsēdē secinātais, ka Latvija kopš 2017. gada nogales ir izveidojusi stipru un noturīgu finanšu noziegumu novēršanas sistēmu un ka Latvijas normatīvais regulējums NILLTPFN jomā atbilst FATF starptautiskajiem standartiem. Vienlaicīgi FATF ekspertu lēmums Latviju neiekļaut tā dēvētajā "pelēkajā sarakstā" ir apliecinājums, ka Latvija ir spējusi demonstrēt apņemšanos sakārtot NILLTPFN sistēmu, novērsusi kritiskākos trūkumus un apliecinājusi apņemšanos turpināt darbu pie pilnveides un iesākto pasākumu īstenošanas.
- 2.8.2. Arī pēc pozitīvā starptautisko institūciju NILLTPFN sistēmas novērtējuma 2020. gadā šīs jomas turpmākai pilnveidošanai tika piešķirta pastiprināta prioritāte gan no politikas veidotāju, gan ieviesēju puses. Balstoties uz Latvijas NILLTPFN sistēmas starptautiskās pēc-novērtēšanas rezultātiem, proti, uz Moneyval Latvijas pēc pārbaudes ziņojumu un FATF 2020. gada februāra plenārsēdē nolemtu, tika pieņemts lēmums grozīt Pasākumu plānu NILLTPFN laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam, lai, cita starpā, kompleksi stiprinātu kompetento institūciju spēju atklāt, izmeklēt un iztiesāt potenciāli pieaugušo kriminālprocesu skaitu NILL jomā. Ar MK 2020. gada 29. septembra rīkojumu Nr. 576 "Par pasākumu plānu NILLTPFN laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam" apstiprinātas kopā papildus 61 amata vietas, līdz ar to kopumā NILL novēršanas un apkarošanas jomas stiprināšanai 2020. gadā piešķirtas 72 amata vietas šādām institūcijām:
- 2.8.2.1. 23 amata vietas VP Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldē un Kriminālizlūkošanas vadības pārvaldē (tieši ARO), lai stiprinātu VP spēju apstrādāt un izmeklēt potenciāli pieaugušo kriminālprocesu skaitu NILL jomā;
 - 2.8.2.2. 19 amata vietas KNAB, lai stiprinātu izmeklēšanas, operatīvās un analītiskās spējas, novēršot un apkarojot koruptīvus NN (t.sk. ārvalstu amatpersonu kukuļošanas lietās) un ar to saistīto NILL;
 - 2.8.2.3. 18 amata vietas FID funkciju efektīvai izpildei, t.sk. stratēģiskās un analīzes un finanšu izlūkošanas stiprināšanai, kā arī, lai nodrošinātu kreditoru prasījumu izmaksas procesu LAS "ABLV Bank", t.sk. ziņojumu par aizdomīgajiem darījumiem analīzi, datu apkopošanu un nosūtīšanu TAI;
 - 2.8.2.4. 4 amata vietas prokuratūrā, lai stiprinātu prokuratūras spēju apstrādāt un izmeklēt ievērojami pieaugušo informācijas apjomu un kriminālprocesu skaitu NILL apkarošanas jomā;
 - 2.8.2.5. 1 amata vietu Tiesu administrācijā, lai nodrošinātu finanšu noziegumu novēršanas sistēmas efektīvu darbību un vienotu izpratni, kā arī sniegtu atbalstu tiesnešiem ar finanšu noziegumiem saistītu jautājumu risināšanā;
 - 2.8.2.6. 3 amata vietas NKMP, lai nodrošinātu tās spēju adekvāti pārvaldīt identificētos riskus un uzraudzīt NILLTPFN likuma subjektu rīcību attiecībā uz riskiem;

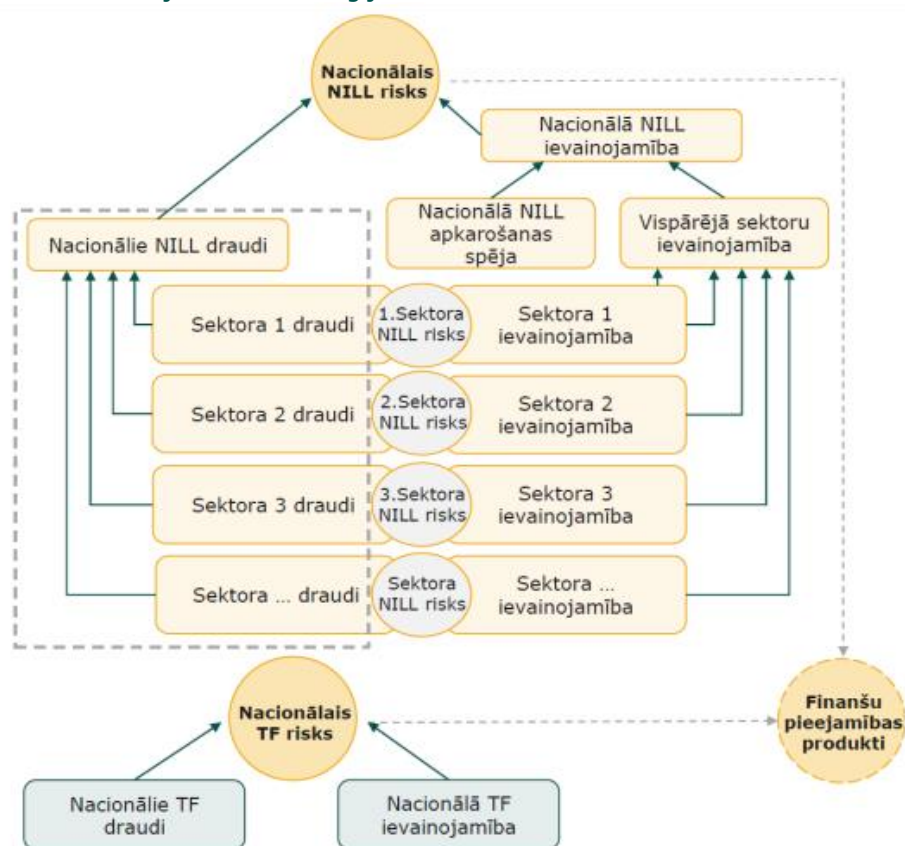
- 2.8.2.7. 2 amata vietas Maksātspējas kontroles dienestā;
- 2.8.2.8. 2 amata vietas Datu valsts inspekcijā klienta izpētes rīka (*shared KYC utility*) izmantotāju licencēšanā un monitorēšanā.
- 2.8.3. Līdz ar to, vērtējot NRA secinājumus un izstrādājot nacionālo stratēģiju, jāņem vērā gan pārskata periodā īstenotā NILLTPFN kompetento institūciju kapacitātes stiprināšana par 135 amata vietām, gan 2020. gadā apstiprinātās 72 amata vietas. Tāpat tiek organizētas arī regulāras FID, TAI darbinieku, prokuroru un tiesnešu apmācības. Attiecībā uz personāla kapacitātes jautājumiem jānorāda, ka 2020. gadā iecelti jauni vadītāji NILL apkarošanas jomai būtiskās iestādēs: AT priekšsēdētājs; Ģenerālprokurors; VP priekšnieks.
- 2.8.4. Jānorāda, ka attiecībā uz kapacitātes stiprināšanas jomu kopš 2020. gada augusta ģenerālprokurors prioritāri ir pievērsis uzmanību tiem kriminālprocesiem, kas uzsākti pēc FID ziņojumiem saistībā ar iespējamu NILL. ĢP ir izveidota NILL apkarošanas koordinācijas grupa, kurā norikoti 6 ĢP prokurori. Šie prokurori īsteno izmeklēšanas, kriminālvajāšanas un iztiesāšanas koordinēšanu NILL lietās, kā arī nodrošina metodisko materiālu izstrādi un apmācību organizēšanu šajā jomā. Vienlaikus jāatzīmē, ka kopš 2020. gada septembra Prokuratūra mainīja iepriekšējo metodoloģiju KPL 59. nodaļas piemērošanā, tostarp mudinot procesa virzītāju mantiskos jautājumus kriminālprocesā atrisināt pēc iespējas ātrāk. Šādas pieejas īstenošanas rezultātā KPL 59. nodaļā paredzētais regulējums var tikt īstenots dažu mēnešu laikā.
- 2.8.5. 2020. gadā radīti arī papildus priekšnosacījumi tiesnešu kapacitātes stiprināšanai, kas panākta ar grozījumiem likumā "Par tiesu varu", paredzot konceptuāli jaunu pieeju tiesnešu profesionālajam standartam.⁶³ Saskaņā ar minētajiem grozījumiem tiesneša amata kandidātu atlases mērķis ir nodrošināt, ka par tiesnešiem kļūst augsti kvalificēti juristi ar nevainojamu reputāciju, ar atbilstošām profesionālajām prasmēm un personiskajām īpašībām.
- 2.8.6. Veidojot nacionālo stratēģiju, jāņem vērā arī COVID-19 ietekme gan uz noziedzības attīstību, gan iestāžu spēju īstenot NILL novēršanu un apkarošanu. 2020. gadu lielā mērā raksturo COVID-19 pandēmijas radītie izaicinājumi un izmaiņas gan pasaules, gan nacionālā mērogā. Pandēmija izgaismojusi jaunas NILL tendences un tipoloģijas. Tā, piemēram:
- 2.8.6.1. biežāka tiešsaistes finanšu pakalpojumu un virtuālo aktīvu ļaunprātīga izmantošana nelikumīgu līdzekļu pārvietošanai un slēpšanai;
- 2.8.6.2. finanšu palīdzības un maksātspējas shēmu ļaunprātīga izmantošana kā līdzeklis FP un JP, lai slēptu un legalizētu nelikumīgus ienākumus;
- 2.8.6.3. plašāka neregulētā finanšu sektora izmantošana, ņemot vērā, ka finanšu nestabilitātes dēļ nauda var tikt pārvietota no banku sistēmas, kas savukārt var radīt noziedzniekiem papildu iespējas NILL;
- 2.8.6.4. nacionālā un starptautiskā finanšu palīdzības un ārkārtas finansējuma ļaunprātīga izmantošana un piesavināšanās, izvairoties no standarta iepirkuma procedūrām un tam sekojoša NILL;
- 2.8.6.5. dažādu predikatīvo NN veikšana, kuru iespējamību veicinājusi cilvēku bailes par savu veselību, kā arī attālinātais darbs, piemēram, kibernetizēti, viltoti medicīnas preču izplatīšana un tam sekojoša NILL;
- 2.8.6.6. vienlaikus pandēmija atsevišķos gadījumos ļāva identificēt iespējamu NILL, kad uzņēmumi, kas pandēmijas ietekmē apturēja savu faktisko darbību, saglabāja finanšu plūsmu vai pat to palielināja;
- 2.8.6.7. tāpat saistībā ar COVID-19 izplatību slēgtās vai pastiprinātā kontrolē esošās robežas un citi pārvietošanās ierobežojumi samazināja noziedznieku iespējas īstenot skaidras naudas kontrabandu gan ES iekšienē, gan uz trešajām valstīm. Pārvietošanās ierobežojumi apgrūtināja arī iespēju Latvijas iedzīvotājiem citās ES valstīs izveidot fiktīvus uzņēmumus, kā arī iesaistīt ārvalstu personas fiktīvu uzņēmumu dibināšanā Latvijā.

⁶³ Grozījumi likumā "Par tiesu varu", Latvijas Vēstnesis, 178, 15.09.2020. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/317310-grozijumi-likuma-par-tiesu-varu>

- 2.8.7. Vērtējot COVID-19 ietekmi uz NILL novēršanas un apkarošana sistēmas funkcionēšanu, jānorāda, ka tā atstājusi dažādu iespaidu uz šajā jomā iesaistītajām institūcijām. Tās galvenais priekšnosacījums - spēja īstenot pienākumus attālināti. Piemēram, FID visa nepieciešamā informācija ir pieejama attālināti, līdz ar to, neskatoties uz drošības nolūkos veiktajām darba organizācijas izmaiņām, daļēji attālinātu darba režīmu, COVID-19 nav ietekmējusi FID darbības rezultātus. Vienlaikus daļa izmeklēšanas iestāžu norāda, ka COVID-19 ietekmē kopējos izmeklēšanas termiņus, jo gan izmeklētāji ievēro piesardzības pasākumus, gan personas nelabprāt piedalās klātienē izmeklēšanas darbībās. Saistībā ar COVID-19 ierobežojumiem pastāv apgrūtinājumi arī sadarbības nodrošināšanā starp TAI, t.sk. starptautisku izmeklēšanas darbību efektīvā nodrošināšanā. Arī tiesas sēdes noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas procesā tiek atliktas, jo uz tiesas sēdi, aizbildinoties ar COVID-19 pandēmiju, neierodas uzaicinātās personas.
- 2.8.8. Arī UKI darbību 2020. gadā ietekmējis COVID-19, kā rezultātā UKI ir bijušas spiestas samazināt NILLTPFN likuma subjektu klātienē pārbažu skaitu, vienlaikus daļēji šo procesu optimizējot un pieprasot informāciju no NILLTPFN likuma subjektiem elektroniski. UKI vairāk laika veltījušas dažādu metodisko materiālu, attālinātu apmācības moduļu izstrādei, kā arī attālinātai konsultēšanai un apmācību organizēšanai. Piemēram, izdoti FKTK "Ieteikumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmas izveidei un klientu izpētei".
- 2.8.9. Veidojot nacionālo stratēģiju ir jāvērtē arī NILL novēršanas un apkarošanas funkciju digitalizācijas progress un nepieciešamie pilnveidojumi, kā arī attālināti īstenotu izmeklēšanas darbību un tiesas procedūru pilnveidošanas iespējas.

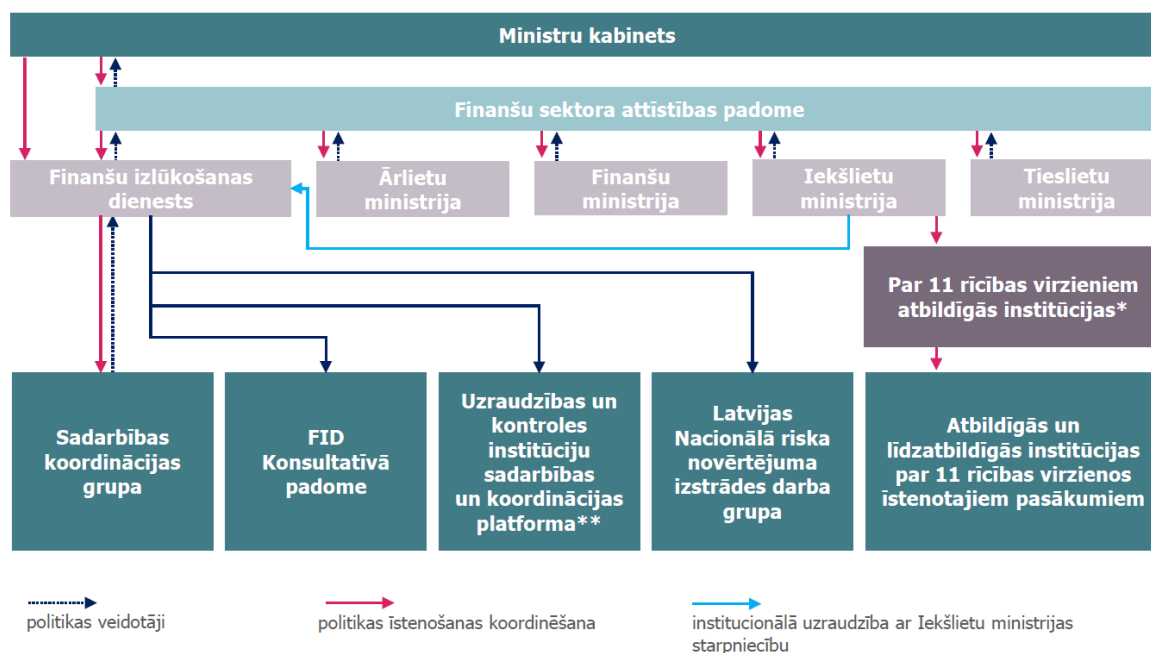
Attēli

Attēls Nr.1. PB risku novērtējuma metodoloģija

Atpakaj uz tekstu: [1.2.3.](#)

Attēls Nr. 2. Finanšu sektora sadarbības un koordinācijas modelis

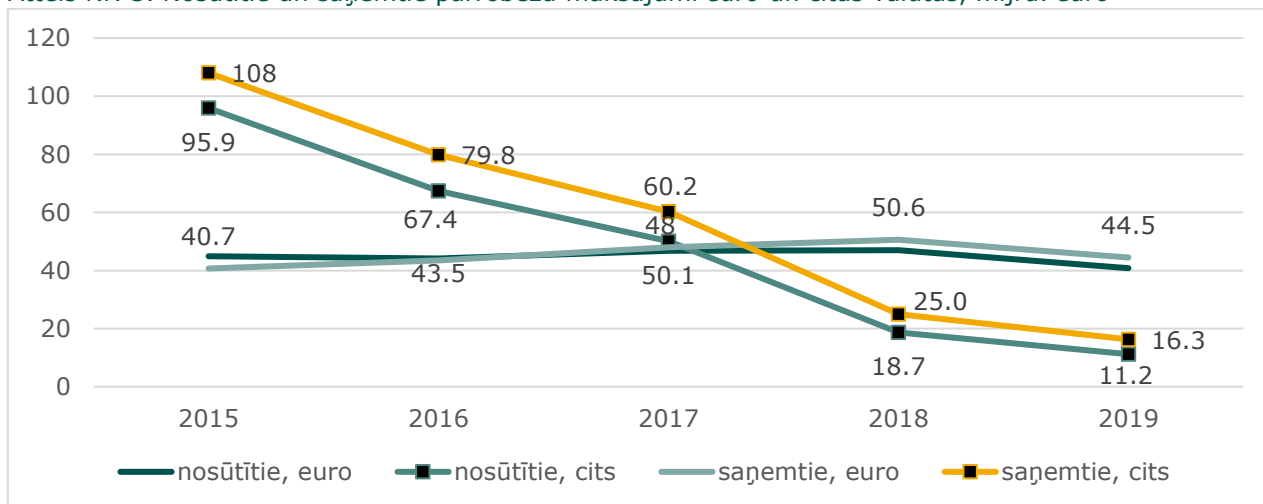
*Tēkšlietu ministrija; Tieslietu ministrija; Finanšu ministrija; Ārlietu ministrija; Finanšu izlūkošanas dienests (FID)

**Finanšu un kapitāla tirgus komisija; Latvijas Banka; Valsts ieņēmumu dienests; Patērētāju tiesību aizsardzības centrs; Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija; Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde; Latvijas Zvērināti revidentu asociācija; Latvijas Zvērinātu notāru padome; Latvijas Zvērinātu advokātu padome

Avots: FID

Atpakaj uz tekstu: [2.1.4.1.](#)

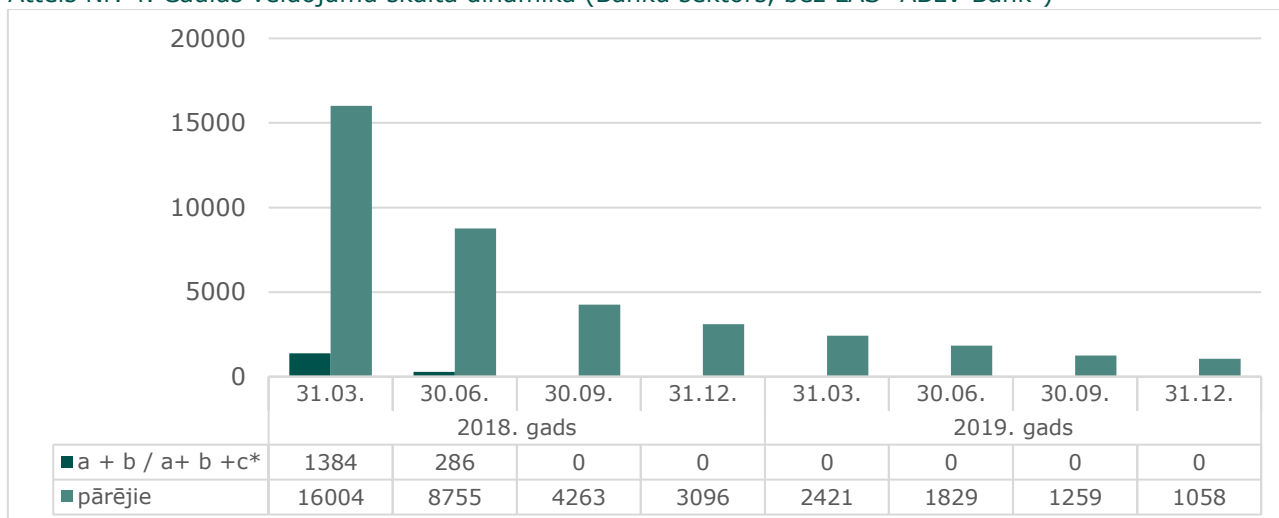
Attēls Nr. 3. Nosūtītie un saņemtie pārrobežu maksājumi *euro* un citās valūtās, mljrd. *euro*

Avots: LB

Atpakaļ uz tekstu: [2.2.2.](#)

Attēls Nr. 4. Čaulas veidojumu skaita dinamika (Banku sektors, bez LAS "ABLV Bank")

*Čaulas veidojumi, kuri vienlaikus atbilst NILLTPFN likuma 1. panta 15.¹ punkta "a" un "b" vai "a" un "b" un "c" apakšpunktā noteiktajām pazīmēm:

a) nav juridiskās personas saistības ar faktisku saimniecisko darbību, un juridiskās personas darbība veido mazu vai neveido nekādu ekonomisko vērtību, un likuma subjekta rīcībā nav dokumentāras informācijas, kas pierāda pretējo;

b) valstī, kurā juridiskā persona reģistrēta, normatīvie akti neparedz pienākumu sagatavot un iesniegt attiecīgās valsts pārraudzības institūcijām finanšu pārskatus, tajā skaitā gada finanšu pārskatus, par savu darbību;

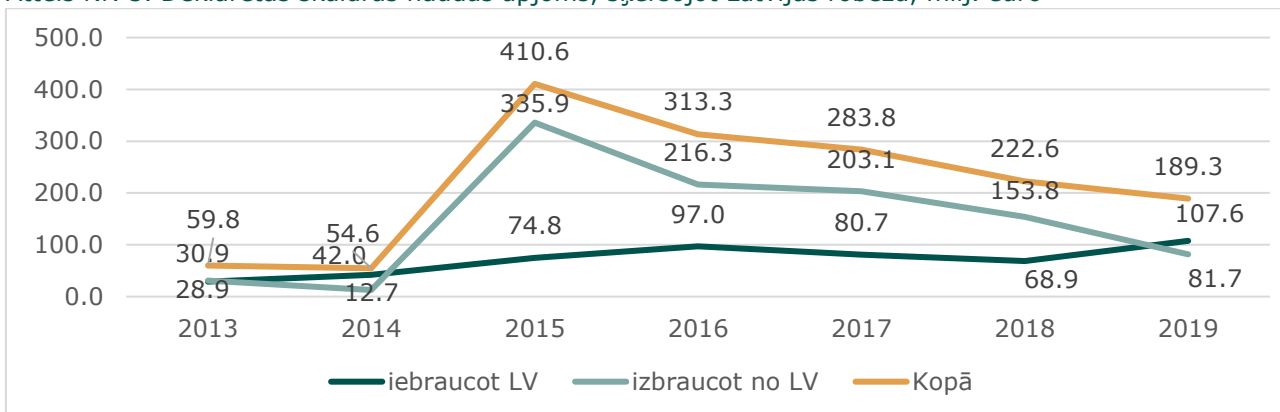
c) valstī, kurā juridiskā persona reģistrēta, juridiskajai personai nav saimnieciskās darbības veikšanas vietas.

**2018.gada 7.jūlijā visām bankām atlikušie (a+b/a+b+c) čaulas veidojumi ir bloķēti, arestēti vai savādāk slēgti ar atlikumu.

Avots: FKTK

Atpakaļ uz tekstu: [2.2.2.](#)

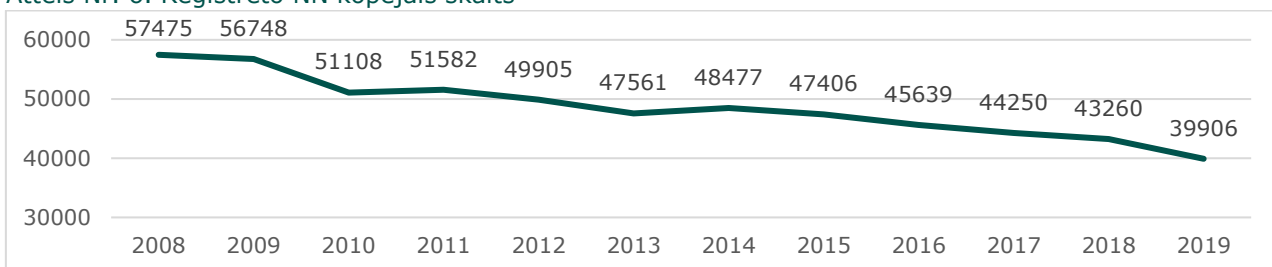
Attēls Nr. 5. Deklarētās skaidras naudas apjoms, šķērsojot Latvijas robežu, milj. euro

Avots: VID dati

Atpakaļ uz tekstu: [2.2.5.](#)

Attēls Nr. 6. Reģistrēto NN kopējais skaits

Avots: IeM IC DWH, Kriminālā statistika

Atpakaļ uz tekstu: [2.2.7.](#)

Saisinājumi un terminoloģija

AMON	International Anti-Money Laundering Operational Network
ARO	VP sastāvā ietilpstošs līdzekļu atguves dienests
AS	Akciju sabiedrība
ĀM	Ārlietu ministrija
Brexit	Apvienotās Karalistes izstāšanās no Eiropas Savienības
CARIN	Camden Asset Recovery Inter-Agency Network
EEZ	Eiropas ekonomikas zona
EK	Eiropas Komisija
EM	Ekonomikas ministrija
ENI	Elektroniskās naudas iestādes
ES	Eiropas Savienība
FATF	Financial Action Task Force (Finanšu darījumu darba grupa)
FENIP	Finanšu un ekonomisko noziegumu izmeklēšanas prokuratūra
FID	Finanšu izlūkošanas dienests
FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija
FM	Finanšu ministrija
FP	Fiziska persona
FSAP	Finanšu sektora attīstības padome
GKrPP ENAP	Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvalde
ĢP	Ģenerālprokuratūra
IBS	Ieguldījumu brokeru sabiedrība
IDB	Iekšējās drošības birojs
IeM	Iekšlietu ministrija
IeVP	Ieslodzījumu vietu pārvalde
IFIT	International Financial Intelligence Task Force (Starptautiskā finanšu izlūkošanas darba grupa)
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IKS	Iekšējās kontroles sistēma
IPS	Ieguldījumu pārvaldes sabiedrība
JP	Juridiska persona
KYC	Know Your Customer (pazīsti savu klientu)
KL	Krimināllikums
KNAB	Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
KPL	Kriminālprocesa likums
LAS	Likvidējamā akciju sabiedrība
LB	Latvijas Banka
LZRA	Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija
MAS	Maksātspējīgā akciju sabiedrība
MI	Maksājumu iestādes
MK	Ministru kabinets
Moneyval	Eiropas Padomes noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas ekspertu komiteja
Moneyval ziņojums / 5. kārtas ziņojums	Eiropas Padomes ekspertu komitejas 2018. gada 23. augustā publicētais 5. kārtas savstarpējā novērtējuma ziņojums par Latvijas noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas sistēmas efektivitāti par pārskata periodu līdz 2017. gada novembrim
NIL	Noziedzīgi iegūti līdzekļi
NILL	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija
NILLTF	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un terorisma finansēšana
NILLTPF	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšana
NILLTPFN	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršana
NĪ	Nekustamais īpašums
NKIM	Nacionālais kriminālizlūkošanas modelis
NKMP	Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde
NN	Noziedzīgs nodarījums
NRA	National Risk Assessment (Nacionālais risku novērtējums)
NVO	Nevalstiska organizācija
NVS	Neatkarīgo Valstu Sadraudzības valstis

OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
ONCNSP	Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētā prokuratūra
Pasākumu plāns	Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam
Pārskata periods	2017. - 2019. gads
PB	Pasaules banka
PF	Proliferācijas finansēšana
PLG	Patiesā labuma guvējs
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SKG	Sadarbības koordinācijas grupa saskaņā ar NILLTPFN likuma 55. pantu.
SLO	Sabiedriskā labuma organizācija
SNP	Stratēģiskas nozīmes preces
TAI	Tiesību aizsardzības iestādes
TCSP	Trust and Company Service Providers (Juridiska veidojuma vai juridiskās personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji)
TF	Terorisma finansēšana
TM	Tieslietu ministrija
UKI	Uzraudzības un kontroles institūcijas atbilstoši Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma 45.pantam
UR	Uzņēmumu reģistrs
VDD	Valsts drošības dienests
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VID IDP	Valsts ieņēmumu dienesta Iekšējās drošības pārvalde
VID NMPP	Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu un muitas policijas pārvalde
VMU	Valūtas maiņas uzņēmumi (kapitālsabiedrības)
VP	Valsts policija
VRS	Valsts robežsardze
VV	Virtuālā valūta
Ziemeļkoreja	Korejas Tautas Demokrātiskā Republika